№ 34 ԿԻՐԱԿԻ 16 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

1914

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՓԵՏՐՎԱՐԻ № 34

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1914 Թ. ՀԱՄԱՐ

43-ՐԴ ՏԱՐԻ

12 և 11 ամիսը 10 րուբ.	10 ամիսը 9 րուբ.	9 ամիսը 8 րուբ.	8 ամիսը 7 րուբ.	7 և 6 ամիսը 6 րուբ.	5 ամիսը 5 րուբ.	4 ամիսը 4 րուբ.	3 ամիսը 3 րուբ.	2 ամիսը 2 րուբ.

Փետրվարի 1-ից մինչև մարտի 1-ը 85 կոպ.

„Ա. ՓՐԻԴՈՆԵԱՆ և ԸՆԿ." բանկային գրասենեակը յայտնում է ի գիտութիւն բղձաւորի՝

ՖԻՐՄԱՅԻ ՊԵՏԻ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՖՈՄԻՉ ՓՐԻԴՈՆԵԱՆԻ

մահվան մասին։ Ամբիծքն ամեն օր, երեկոյեան ժամը 7-ին։ Մարմնի յուղարկաւորութիւնը հանգուցեալի բնակարանից (Գանովսկայա, № 11) երեքշաբթի, փետրվ. 18-ին, առ. ժամը 10-ին, դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ 141. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ,

քաղաքում վարակիչ հիւանդութիւնների տարածման դէմ կռւելու նպատակով, խոնարհաբար խնդրում է մասնաւոր ֆայէտոններով չը տանել հիւանդանոց կամ տեղափոխել բնակարանից-բնակարան վարակիչ հիւանդութիւններ ունեցողներին (տիֆով, քութէշով, դիֆտերիտով, ծաղկով և այլն վարակվածներին), այլ օգտվել (ձրիաբար) դրա համար յատուկ նշանակված կառքից, որ գտնվում է քաղաք. առողջապահական կամերայում։ Կառքը հրաւիրել կարելի է № 172 տելեֆոնով։

առ. (օ. մ.) 113. 3—3

ՍԱԼԱՀ ԲԱԲԱԵՎԻՉ ՀԻՒՍԷՅՆՈՎԻ

ԷԿՍՊԵԴԻՑԻՈՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԵՒԼԱԽՈՒՄ

յայտնում է յարգելի հասարակութեան և իր կլիէնտներին, որ փետրվարի 15-ից 1914 թ. բացում է իր բաժանմունքը

ՂԱԹԱՐԻ ՀԱՆՔԵՐՈՒՄ, Զանգեզուրի գաւառում։ Բոլոր յանձնարարութիւնները կը կատարվեն ճշգրիտ և շուտափոյթ։

առ. (օ. մ.) 92. 5—5

ՆԿԱՐԻՉ

Ա. ՖԷԹՎԱՃԵԱՆԻ

ԱՆԻԻ ԱԼԲՈՄԸ

գունատիպ

Լոյս տեսած Վիէննայի Գռաֆիշէ Քունստ Ինդուստրի Կայսերական Ընկերութեան տպարանում։

ԾԱԽՎՈՒՄ Է Թիֆլիսում մեծաքանակ—Մատինեանցի խանութում (Մադաթեան կղզի). իսկ հատով—«Բլան է Նուար» խանութում և «Գուտենբերգ» գրավաճառանոցում։ Գինը—հատով 1 ր. 20 կ., մեծաքանակ գնողներին զեղչ 20%.

(2.) առ. 122. 25—1

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

ՅՕԳՈՒՏ „ՄՇԱԿԻ" ՖՈՆԴԻ

հետևեալ գրքերը.

1) «ՄՇԱԿ» ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ գ. 1 ր.
2) «ՄՇԱԿԻ» ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ կազմեց Լ. Դանիէլեան » — 50 կ.
3) ՀԱՄԱԼԻ ՄԱՍԼԱՀԱԹՆԻՐԸ » — 30 կ.
4) ԿԱՅԵՆԻ ՃԱՆԿԵՐՈՒՄ, դրամա 5 գ. Ալ. Առաքելեանի » — 50 կ.
5) ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ «ՄՇԱԿԻ» («Մշակի» յոբելեանի առիթով «Տարազի» հրատարակած ալմանախ) 1 ր.
6) ԴՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I 1 ր.

Վերոյիշեալ հրատարակութիւններից մի-մի օրինակ պահանջողները ճանապարհածախս չեն վճարում։

(2) 10—9

ԱՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչեվսկայա 13, տէլէֆոն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանանց և թէ տղամարդկանց, նոյնպէս և վիրաբուժական կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով։
Ընդունելութիւն՝ կանանց հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Ցարութինեան
Ն. Ն. Վեսելովզորով
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ռ. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նովիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշէր
Ս. Պ. Տահպարոնեանց

(ն.կ.) առ. 868. 100—29

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. Ի. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

(Ասսիստենտ Բեռլինի պրօֆ. Պօզնէրի)

վերադառնալով արտասահմանից, ներկայ տարվայ մայիս ամսից կը վերանորոգէ հիւանդների ընդունելութիւնը ՊԵՍՏԻ-ԳՕՐՍԿՈՒՄ։

(կ. հ.) առ. 104. 50—3

ԲԺԻՇԿ

Մ. Կ. ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Սիֆիլիս, վեներական եւ կաշուի հիւանդութիւններիւ։
Սրսկումն «606»-ի և «914»-ի։

Ընդունելութիւն (առ. ժ. 1—2
(եր. ժ. 5—8

Միլլյուտինսկայա փ. № 39. տ. Զաքէթեանի։

(չ.ու.կ.) առ. 901. 100—42

Բեռլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւն. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի. բժշկութիւն նաև խառն ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԵՎՄՕՏՕՐԱԿՍՈՎ։ Թոքերի և սրտի, նաև ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորված ՐԵՆՏԳԷՆԵԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ։ Ամեն օր 9—1 ժամ ցեր. և 5—7 ժ. երեկոյեան. ՉՔԱՒՈՐՆԵՐԻՆ ԱՌ. Ժ. 9—10 ՁՐԻ։ Бебутовская 23, тел. 7—92.

(ա.օ.) առ. 977. 100—77

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ա. ԿԷՕՆՃԵԱՆ

Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին. պլոմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացում, (առանց ցաւի)։

Ընդունելութիւն՝

Ամեն օր (Առաւօտեան ժ. 9—2-ը
(Երեկոյեան ժ. 4—7-ը

Անկիւն Արաս-Արադովսկայա հրապարակի և Լերմոնտովսկայա փողոցի, № 1.

(ե.հ.կ.) առ. 679. 74—63

ՈՉ ՀԱՅ, ՈՉ ՌՈՒՍ, ՈՉ ՎՐԱՑԻ, ԱՅԼ ՄԻԱՅՆ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐԸ

Թիֆլիսի քաղաքային դումայի վարչութեան մի անդամի ընտրութեան առիթով մամուլի մեծամասնութիւնը միաբան էր այն կարծիքի մէջ, որ վարչութեան անդամ պէտք է ընտրվի մի անձն, որ փորձված է, ձեռնհաս քաղաքային բարդ տնտեսութեան կառավարութեան գործի մէջ, ունի բարձր կրթական ցենզ և աչքի է ընկել իր անցեալ օգտակար գործունէութեամբ։ Կը լինի այդ անձը հայ, ռուս, վրացի —այդ միևնոյնն է. բաւական է, որ ունենայ պահանջված արժանիքը և յատկութիւնները։ Ազգայնական խնդիրը քաղաքային ինքնավարութեան մէջ մի քաղաքում, որի ազգաբնակութիւնը բաղկացած է զանազան տարրերից, աւելի քան անտեղի է։

Սակայն վրացիների ձեռքով հրատարակվող մի ռուսական թերթ, օգտվելով առիթից, նորից հրապարակ նետեց ազգայնական հարցը և նետեց շատ անաջող ու պախարակելի ձևով։ Նա խնդրին տուեց ազգայնական. շովինիստ կերպարանք։ Ի նկատի ունենալով որ վարչութեան ներկայ կազմի մէջ չը կայ ռուս անդամ, նա հանդէս եկաւ իբրև ռուս ազգաբնակութեան շահերի պաշտպան և քսութիւն արեց (ինսինուացիա), թէ պէտք է ընտրել ռուս անդամ, ցոյց տալով որ իբր դումայի հայ ձայնաւորները չեն կամենում ունենալ վարչութեան մէջ ռուս անդամ, այլ անպատճառ հայ անդամ, և այդ նպատակով են առաջ ենքշում Զաքարի կանդիդատութիւնը։

Կատարված ընտրութեան մասին մենք այլևս չենք կամենում խօսել. իր ժամանակին մենք յայտնել ենք մեր կարծիքը, որ յօգուտ Զաքարի չէ եղել։ Սակայն դնել հարցը ազգայնական մակարդակի վրա՝ մենք անընդունելի ենք գտնում. մտցնել քաղաքային ընտրութիւնների մէջ, իբրև գերակշռող մոտիվ, միայն ազգայնական սկզբունքը, մենք անընդունելի ենք գտնում։ Եւ դա չէ նշանակում, թէ մենք հակառակ ենք, որ վարչութեան մէջ լինի նաև ռուս, կամ վրացի. ոչ. թող վարչութեան մէջ լինի և հայ, և ռուս և վրացի անդամ, քանի որ Թիֆլիսի ազգաբնակութիւնը բաղկացած է գլխաւորապէս այդ երեք տարրերից. բայց մենք պնդում ենք այն սկզբունքի վրա, թէ ընտրութիւնների ժամանակ ամենից առաջ պէտք է աչքի առաջ ունենալ կանդիդատի արժանաւորութիւնները, անկախ նրա ազգային և դաւանական հանգամանքից. ամենից առաջ պէտք է որոնել ձեռնհաս, արժանաւոր, իր կոչման և պաշտօնի մէջ գիտակ, փորձված, եփված անձն, ինչ ազգութեան և պատկանելիս լինի նա։ Կարող է պատահել, որ տուեալ րոպէին արժանաւոր ընտրելի կայ միայն հայերի, կամ միայն վրացիների և կամ միայն ռուսների մէջ. մի՞թէ այդ պատճառով մենք չը պէտք է ընտրենք նրան, ասելով թէ վարչութեան կազմի մէջ կայ արդէն հայ, կամ ռուս, կամ վրացի։

Նոյնպէս անհիմն է միանգամայն վրաց մամուլի մի մասի այն կարծիքը, թէ Թիֆլիսը լինելով Վրաստանի պատմական մայրաքաղաքը՝ հայերը պէտք է ամեն բանի մէջ առաջնութիւն և գերակշռութիւն տան վրացիներին՝ իբրև այդ պատմական իրաւունքի ներկայացուցիչներին, և ռուսներին՝ իբրև տիրապետող ազգութեան ներկայացուցիչների։ Սա աւելի քան անհեթեթ կարծիք է։ Եթէ հայերը նոյնպիսի քաղաքացիներ են ռուսական պետութեան մէջ, ինչպէս ռուսները և վրացիները. եթէ օրէնքի առաջ հայերը միևնոյն իրաւունքներն են վայելում և միևնոյն պարտաւորութիւններն են կրում, ինչպէս միւս ազգերը, ինչի համար և յանուն որպիսի՞ արդարութեան նրանք պէտք է զրկվեն այն իրաւունքներից, որ ընդհանուր է։ Երևան քաղաքն էլ մի ժամանակ եղել է հայերի պատմական քաղաքը. բայց մի՞թէ սա իրաւունք է տալիս այսօր հայերին պահանջել, որ այդ քաղաքում աւելի ուշ բնակութիւն հաստատած թուրքերը զրկվեն իրաւունքներից։ Եթէ այդպէս մտածելու լինենք, շատ հեռու կը գնանք, և յայտնի չէ՝ ո՞վ կը լինի տուժողը, վրացի՞ն թէ՞ հայը։ Թիֆլիսը դեռ վաղուց, նոյն իսկ XIII, XIV, XV դարերում եղել է նախամեծարապէս հայաբնակ քաղաք. վկայ՝ եւրոպացի ճանապարհորդներ Շարդէն և այլք. հետևաբար ի՞նչ իրաւունքով պէտք է ասել, որ Թիֆլիսը հայաբնակ է դարձել ռուսական տիրապետութիւնից յետոյ։

Ամենքս քաղաքացիներ ենք մի հզօր պետութեան, որ կոչվում է Ռուսաստան, ուստի և այն իրաւունքները և պարտաւորութիւնները, որոնք ընդհանուր քաղաքացիական են, պէտք է վայելենք և կրենք ամենքս հաւասարապէս։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ օսմանեան կառավարութիւնը գնդապետ դէ-Գիշլին է յանձնելու Հայաստանի զինւորական ույժերի վերակազմութիւնը։

ՄԵՐ ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ

Աւետաբեր հեռագիրը վերջապէս ծանոյց թէ՝ հայկական բարենորոգմանց ծրագիրը ստորագրուած է Ռուսիոյ և Գերմանիոյ դեսպանատանց և Բ. Դրան միջեւ։

Այս լուրը մեծ ուրախութեամբ լեցուց բոլոր հայերու սրտերը, զի այսքան դարերու անլուր տառապանքներէ յետոյ՝ Թիւրքահայը պիտի կրնայ այլ ևս ազատ շունչ առնել և տնտեսապէս ու բարոյապէս զարգանալ։

Որո՞ւ կը պարտինք այս բարիքը։

Թիւրքիա պիտի ուզէր, իր ազատ կամքովը, բարենորոգումը ի գործ դնել Հայաստանի մէջ, եթէ Ռուսիոյ ամենազօր միջամտութիւնը գոյութիւն ունեցած չըլլար...։

Պէտք աւելցնել, որ բարենորոգումները Թիւրքերուն ալ հաւասարապէս պիտի ծառայեն։ Ճիշդ է ասիկա, բայց Թիւրքիան առանձինն անկարող է այս ճշմարտութիւնը ըմբռնելու, և ասոր մեծագոյն ապացոյցը սա է որ՝ սահմանադրական Թիւրքիոյ օրով պատահեցան Ադանայի ջարդերը։

Կը հետևի ուրեմն թէ առանց արտաքին ազդու միջամտութեան՝ Թիւրքիա երբէք չպիտի խորհէր հայերու վիճակը բարւոքել։

Այս պատճառաւ ալ, բոլոր հայերու երախտագէտ նայուածքները կը յառին Ռուսիոյ Ամենաողորմած Ինքնակալին վրայ, որու կօրհնեն թանկագին կեանքը սրտեռանդ մաղթանքներով։

Ռուսիա յանցելումն գերութենէ և թըշուառութենէ ազատեց այնքան խաչապաշտ ժողովուրդներ։ Ահա այս անգամ ալ օգնութեան փրկարար հզօր ձեռք մը կարկառեց խե՛ղճ, տառապող Թիւրքահայուն։ Առանց այդ հզօր ձեռքին, հայութիւնը տասնեակ տարիներու ընթացքին՝ բոլորովին պիտի անհետանար Թիւրքահայաստանի սահմաններէն, և, նովին գործովն, հայկական հարցը պիտի թաղուէր առ յաւէտ։

Ինչ կուզեն թող ըսեն, ֆրանսական միապետութեան անհետացումէն ասդին, Եւրոպայի մէջ միակ ճշմարտապէս ասպետական ազգը Ռուսիան է դարձեալ։ Ան է, որ տկարին, անզօրին նեցուկ կը հանդիսանայ. ան է, որ տարաբաղդ քրիստոնեաներուն արտասուքը կը սրբէ, մինչդեռ միւս քրիստոնեայ պետութիւնք իրենց քաղաքական շահերէն զատ ուրիշ բանի վրայ չեն մտածեր։

Ռուսիա, այս անգամ, անշուշտ սրտովին աւելին բաղձաց մեզի համար, քան ինչ որ կրցաւ ձեռք բերել։ Մութ ույժեր, զորս մենք հայերս շատ լաւ կը ճանչնանք, ամեն հնարք ի գործ դրին, չափաւորելու համար Ռուսիոյ փրկարար շարժումը...

Բայց խնդիր չէ. ինչ որ պիտի ըլլայ մեզի համար, իր նուազագոյն սահմանին մէջ իսկ ամբողջովին Ռուսիոյ բարեացակամութեան կը պարտինք և որուն պարտաւոր ենք երախտապարտ մնալ մինչև մեր յետին շունչը...։

* *

Կան միամիտ հայեր, որոնք տակաւին չեն հաւատար ընծայեր հայկական բարենորոգմանց գործադրութեան։

Այս խեղճերը կենթադրեն, որ Եւրոպան յաճախ խոստացած, բայց ցարդ բան մը ըրած չէ հայոցս համար, ուստի այս անգամ ալ մեր վիճակը չպիտի կրնայ բարեփոխուիլ...։

Ես չեմ յիշեր սակայն ժամանակ, մը երբ Եւրոպան մեզի որոշ խոստում ըրած և իր խոստումը գործադրած չըլլայ։

Եթէ ասով Բեռլինի 61-րդ յօդուածին կակնարկուի, յայտնի է թէ անիկա բարեացակամ խոստում մը ըլլալէ աւելի՝ ընդհակառակը Սան Ստեֆանօյի դաշնագրին 16-րդ բարերար յօդուածը ջնջելու դաւադիր նպատակաւ ընդունուեցաւ։ Այլապէս ասած, Եւրոպա ուզեց պարզապէս ջնջել այն բարի տրամադրութիւնները, զոր վեհանձն Ռուսիա ունեցած էր հայոցս հանդէպ՝ ռուսօ-թիւրք վերջին պատերազմէն յետոյ։

Ապա ուրեմն, 61-րդ յօդուածը ի նպաստ հայոց խոստում մը չէր, այլ, ատաւելապէս, չէզոքացումը Ռուսիոյ կողմէ յղացուած հայկական բարենորոգմանց ծրագրին։

Ճիշդ է, որ 1894-ի Սասունի ջարդէն յետոյ անգլիական թերթերը ահագին աղմուկ յարուցին։ Բայց այս աղմուկը կարելի չէր պետական խոստում նկատել։ Ընդհակառակը, անգլիական կառավարութիւնը կարգախօս ղրկեց մամուլին, որպէսզի իր համակրական հրատարակութիւնները դադրեցնէ, քանի որ Անգլիան «չէր կրնար իր զրահաւորները Հայաստան ղրկել...»։

Խնդիր է ուրեմն գիտնալ թէ՝ ե՞րբ արդեօք Եւրոպան հայերուն համար բան մը խոստացաւ անցեալին մէջ և չգործադրեց։

Բայց հիմա իրաց կացութիւնը բոլորովին տարբեր է։

Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին դիմումին վրայ՝ հայկական հարցը դիւանագիտական սեղանին վրայ բերողը Ռուսիոյ Ամենաողորմած Կայսրը եղաւ, և, շնորհիւ Նորին Վեհափառութեան Կայսերական բարձր ազդեցութեան, եւրոպական միւս պետութիւնք հարկադրուեցան իրենց հաւանութիւնը յայտնել բարենորոգմանց ստիպողականութեան մասին։

Եւ հիմա, որ, յետ երկար բանակցութեանց, ծրագիրը վերջապէս ընդունուեցաւ օսմ. կառավարութեան կողմէն, ծ՞վ պիտի համարձակի արդեօք անոր գործադրութիւնը յետաձգել...

Ո՞չ ապաքէն Նորին Կայսերական ամենաողորմած կառավարութեան աչալուրջ հսկողութիւնը այլևս ապահովուած է մեզի համար...։

Ձէ, այլևս իրաւունք չունինք կասկած արտայայտելու։ Բարենորոգմունք այս անգամ անվրէպ պիտի գործադրուին, զի այդպէս կը պահանջէ Ռուսիոյ գերագոյն և ամենազօր կամքը...

Թող Աստուած շնորհք տայ անխտիր ամեն հայերուն և մինչև իսկ մեր ամենէն մոլորեալներուն, որպէսզի ըստ արժանւոյն գնահատենք ոչքանութիւնը այն բարիքին, զոր պիտի վայելենք ազգովին շնորհիւ ռուս ասպետական մեծ ազգին։

Մենք այժմէն վստահ ենք, թէ Ռուսիոյ բարիքները տակաւին վերջացած չեն մեզի համար։

Եթէ մենք գիտնանք իմաստօրէն շարժիլ և մեր երախտագիտական զգացմանց ամենօրեայ հաւաստիքը մատուցանել յոյս Ամենաողորմած Կայսեր կառավարութեան, կրնանք յուսալ, որ Նորին Կայսերական Վեհափառութիւնը մօտիկ ապագայի մէջ առաւել ևս բարւոքէ մեր կացութիւնը։

Թող ներուի մեզի այս առթիւ յիշել, որ ապերախտութիւնը ամենէն աւելի կը վիրաւորէ այս ասպետական ազգին զգայուն ջիղերը, և որոնք որ ապերախտութեամբ վարուեցան իրեն հետ՝ չարաչար պատժուեցան Ռուսիոյ անտարբերութիւնը հրաւիրելով իրենց վրայ ամենայն իրաւամբ։

Մենք արդէն բացարձակօրէն վստահ ենք թէ ռուսահայոց և թէ Թիւրքահայոց անսահման երախտագիտական զգացումներուն վրայ դէպի մեծ մարդասէր պետութիւնը և ամեն պատճառ ունինք հաւատալու, թէ մեր ցեղին ամենէն յիմարներն անգամ ոճիրը չպիտի գործեն ընդհանուր անձնուիրութեան մեր միահաղոյն զգացումներուն մէջ աններդաշնակ նօթ մը դնելու, զի հակառակ պարագային՝ համայն հայութիւնը պիտի ջախջախէ, պիտի անիծէ և պիտի պատժէ տանկ յիմարները, եթէ երբէք գտնուին։

Լեռն Մկրտիչեան

Ալէքսանդրիա, 11 փետրվար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

12—14 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Մամուլի գործերի խորհուրդը օրէնսդրական առաջարկութիւն ներկայացրեց 1889 թ. նոյեմբ. 8-ի Բարձրագոյն հրամանի գործողութիւնները [illegible]

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը [illegible]

[illegible]

Օգոստոսից Սիկորսկին «Իլյա Մուրոմեց» աէրօպլանով [illegible] 1000 մետր բարձրութեան վրայ, [illegible] 6 ժամ [illegible]

Մինիստրների խորհուրդը [illegible] 1915—18 թ. թ. [illegible] 10.539,967 ր. [illegible]

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Սիկորսկին «Իլյա Մուրոմեց» աէրօպլանով [illegible] նոր համաշխարհային ռեկորդ [illegible] ցակէտ 18 րոպէի ընթացքում նա թռաւ 300 մետր բարձրութեան վրայ, ունենալով գոնդոլում բացի իրանից 16 ճանապարհորդ և մի շուն. ընդհանուր առմամբ աէրօպլանում կար ծանրութիւն 80 պուդ։

ԲԵՐԼԻՆ.—Ռուս ուսանողների ընկերութիւնը մտադիր էր Շարլոտէնբուրգի հիւրանոցում երեկոյթ կազմել, ուր ռուս գրող Լունչարսկին (Պարիզից) պէտք է զեկուցում կարդար գեղարուեստի մէջ ակված ճգնաժամի և Էմիլ Վերհարնի մասին։ Դասախօսութիւնից առաջ Լունչարսկին հիւրանոցում ձերբակալվեց ոստիկանութեան ձեռքով։ Ապա Լունչարսկին արտաքսեցին Պրուսիայի սահմաններից ռուսական վաւերագրեր չունենալու պատրուակով։ Ոստիկանութիւնը յանձին նրա տեսաւ թափառող սոցիալիստ ագիտատորի։

ԹԷՀՐԱՆ.—Ներքին գործերի մինիստր Էյն-ուդ-Դովլէի դէմ կատաղի արշաւանք է սկսված։ Պրինցը յայտարարութիւն ներկայացրեց հրաժարականի մասին։

300 ժանդարմ ուղարկվելու է Սպահան շվէդացի օֆիցէրի հրամանատարութեամբ։

ԹԷՀՐԱՆ.—Շիրազի մօտերը սպանվել է վաչկատուն ցեղերի հետ հրացանաձգութեան ժամանակ ժանդարմական պետ շվէդ-մայոր Օլսոնը։

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ.—Դեբրէչին է եկել Բորբինսկիի դէմ վկայութիւն տուող սահմանային խուզարկու ոստիկանութեան պետ Դուլիշկովիչը Միկլօշկի կեանքի դէմ կատարված մահափորձը քննելու համար ուղբօրուսների գործի հետ հանդերձ։ Լրագրական տեղեկութիւնների համաձայն, Դուլիշկովիչը համոզված է, որ յանցաւորներ հանդիսանում են միապետութեան մէջ բնակվող ուղղափառ շրջանների ռուսները։ Չերնովցովից տեղեկացնում են, որ տեղական ոստիկանութիւնը ստուգել է, թէ դժոխային մեքենան պօստին յանձնել են երկու եկւոր ռումինները, որոնք կարողացել են մեկնել Ռումինիա։

Դեբրէչինի ոստիկանութիւնը որոնում է Կիէվից վերջերս եկած ունգարական ծագում ունեցող դերասանուհի Բուգարսկայային, կասկածելով նրան մահափորձի յանցագործների հետ յարաբերութիւն ունենալու մէջ։ Իշխանութիւնների, քաղաքական և հասարակական շրջանի և մամուլի կարծիքով մահափորձը համարվում է ռումինների գործ։

ՄԱՐՄԱՐՕՇ-ՍԻԳԷՏ.—Պաշտպաններ Ռօնայ, Պապպ և Լապուշեվիչ մատնանշում են, որ ուգրօրուսական շարժումն ունէր սոսկ կրօնական բնաւորութիւն։

ԲԵՐԼԻՆ.—Լանդտագի բիւջէտային մասնաժողովում ժող. լուս. մինիստրը յայտնեց, որ ռուսներն այլ ևս չեն ընդունվելու պրուսական համալսարանները։ Ռուսաց լեզուն մտցված է 14 միջնակարգ դպրոցում. շուտով սլաւօնական լեզուների ամբիօններ են հաստատվելու Կեօնիգսբէրգի և Բօննի համալսարաններում։

ՀԵԼՍԻՆԳՖՕՐՍ.— Սէյմի պատգամաւոր Բէկ առաջարկեց ուղերձի մէջ մի յայտարարութիւն մուծել, թէ սէյմը հնարաւոր չէ գտնում մինչև օրինական կարգուկանոնի մտցնելը երբևէ ներկայ դրութեան մէջ ձեռնարկել աշխատանքի։ Որովհետև սէյմը համակարծիք չեղաւ, Բէկը հրաժարվեց պատգամաւորի կոչումից։

ԼՕՆԴՕՆ.—Համայնքների պալատում զինուորական մինիստրն ասաց, որ զօրքի մէջ օդագնացութեան մասում կան ներկայումս 161 աէրօպլան. մտադրութիւն կայ այդ թիւը հասցնել 250-ի։ Զինուորական մինիստրը մատնանշեց այն առանձին կարևոր նշանակութիւնը, որ ունենալու են աէրօպլանները պատերազմի ժամանակ։

ԷԴԻՆԲՈՒՐԳ.—Սուֆրաժիստուհիներն հրդեհեցին Ուայկէլում պատմական եկեղեցին։ Կրակը լափեց շատ թանգարժէք հնութիւններ։

ՄԱԴՐԻԴ.—Արտաքին գործերի մինիստրին հաղորդում են Պորտուգալիայից, որ երկաթուղային գործադուլը ստանում է ըսպառնական կերպարանք։ Լիսաբոնի Ռօկսիօ կայարանում գտնվել են երկու ռումբ։ Հեռագիրը դեռ չէ գործում։

ՊԱՐԻԶ.—Պալատը միաձայն ընդունեց հանքային բանուորների ինքնուրոյն կենսաթոշակային գանձարկղ հաստատելու օրէնքը։

ՎԱԼԷՆՍԻԱ.—Իբրև բողոք քաղաքային նոր տուրքեր սահմանելու դէմ յայտարարվեց ընդհանուր գործադուլ։ Փողոցներում ամբոխը շրջում էր էլեքտրաքարշի վագօնները։ Միջամտեց ոստիկանութիւնը։ Ընդհարման ժամանակ մի քանի մարդ վիրաւորվեցին։ Պայթեցին ռումբեր, որոնք վնաս չը տուին։

ՎԻԵՆՆԱ.—12,000 գործազուրկներ ցոյցով անցան քաղաքով, յետոյ միտինգում որոշեցին պահանջել ներքին գործերի մինիստրից՝ միջոցներ ձեռք առնել օրէ-ցօր աճող գործազրկութեան դէմ։

ԱԼԲԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

12—14 փետրվարի

ԲԵՐԼԻՆ.—Պրինց Վիդը տեսակցութիւն ունեցաւ ռուսաց և իտալական դեսպանների հետ, յետոյ այցելեց ստատս-սեկրետար Եագօվին։ Երեկոյեան պրինցը մեկնում է Պետերբուրգ։

ԲԵՐԼԻՆ.—Պրինց Վիդը մեկնեց Պետերբուրգ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Ժամը 8 և 15 րոպէին առաւօտեան եկաւ պրինց Վիդը, որի համար տեղ է պատրաստված Ձմերային պալատում։

Պրինցը Ցարսկոյէ-Սէլօյի Ալէքսանդրեան պալատում ընդունվեց Թագաւոր Կայսրից, յետոյ Կայսրուհի Թագուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնայից, որից յետոյ հրաւիրվեց Բարձրագոյն նախաճաշի։

Պրինց Վիդն այցելեց Կայսերական Գերդաստանի անդամներին և դեսպաններին, կէսօրվայ ժամը 6-ին ընդունվեց արտաքին գործերի մինիստրից։

Գերմանական դեսպանի մօտ ի պատիւ պրինցի կայացաւ ճաշ։

Պրինց Վիդին Բարձրագոյնս շնորհվեց Ալէքսանդր Նէվսկիի շքանշանը։

ԿԱՇԻՐԷ.—Պրինց Վիդը առաջարկեց նախկին մեծ վէզիր Ֆէրիդ-փաշային, որ ներկայումս բնակվում է այստեղ, Ալբանիայի պրեմիէր մինիստրի պօրտֆէլը։ Ֆէրիդ-փաշան հրաժարվեց։

ՍՕՖԻԱ.—Երկու հոգուց բաղկացած մի պատգամաւորութիւն մեկնում է մատուցանելու համար ալբանական իշխանին բուլղարահպատակ ալբանական գաղութի ուղերձը և այն համակրութեան արտայայտութիւնը, որ տածում են բուլղարները դէպի ալբանները։

ՎԻԵՆՆԱ.—Բերխտոլդը ընդունեց Էսադ-փաշային և ալբանական պատգամաւորութեան միւս անդամներին։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

12—14 փետրվարի

ԲԵԼԳՐԱԴ.—Պատասխանելով սկուպշչինայում նացիօնալիստների այն հարցին, թէ ինչո՞ւ ուշացաւ պատերազմական գերիների փոխանակումը Սերբիայի և Բուլղարիայի միջև, մինիստր-նախագահը կարդաց այդ հարցի առիթով Բելգրադի ռուսաց միսսիայի և բուլղարական արտաքին գործերի մինիստրութեան միջև փոխանակված գրութիւնները, որոնցից երևում է, որ ուշացնելու մէջ բուլղար կառավարութիւնն է մեղաւոր, ուստի և անհիմն են կառավարութեան հասցէին ուղղված կշտամբանքները։

Լրագիրների ասելով, կառավարութիւնը եռանդով բանակցութիւններ է վարում նոր 300 միլիոնի փոխառութիւն կնքելու՝ երկաթուղիներ կառուցանելու համար։

ՍՕՖԻԱ.—Մամուլը գրգռված է սերբիական պաշտօնական օրգան «Սամոուպրավալի» առիթից։

ՍՕՖԻԱ.—Պօստ - հեռագրատան տնօրէն Ստօեանովիչը մեկնում է Կ. Պօլիս թիւրք-բուլղարական պօստ-հեռագրական պայմանագիր կապելու համար։

Կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնեց վերականգնելու նորմալ դիւանագիտական յարաբերութիւնները Յունաստանի հետ։

ԲԵԼԳՐԱԴ.—Արտաքին գործերի մինիստրի նախկին օգնական Ստեֆանովիչը մեկնեց Կ. Պօլիս՝ սերբ-թիւրքական հաշտութեան բանակցութիւնների մասին տանելով վերջնական հրահանգներ։

ԱԹԷՆՔ. — Աթէնքի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ Խիմարրայի և Հիւսիսային Եպիրոսի աւտօնոմ դրօշակը ծածանվում է ամբողջ Խիմարրա շրջանում մինչև Այվասլի և Նիվիցա։ Խիմարրայի մահմեդականները, որոնց տրված էր չորս օր ժամանակ կամ ճանաչելու աւտօնոմիան կամ թէ երկրից հեռանալու, յայտնել են, որ նրանք անքակտելի կերպով կապված են Հելլենական Եպիրոսի բախտի հետ, հետևաբար յոյների հետ միասին կը մասնակցեն կռւին։ Եպիրոսի աւտօնոմ կառավարութեան նախագահ Զօգրաֆոսը մեկնեց Արգիրօ-Կաստրօ, որ լինելու է Եպիրոսի կառավարութեան կենտրօնատեղին։ Ըստ երևոյթին, հէնց որ Արգիրօ-Կաստրօյում ժողովվեն բոլոր մինիստրները և կառավարութեան անդամները, իսկոյն պաշտօնապէս կը յայտարարվի Եպիրոսի աւտօնոմիան։ Աթէնքի կառավարութիւնը ամենահաստատ կերպով վճռել է խոչընդոտ հանդիսանալ ապստամբ շարժման տարածմանը։

Լրագիրները հաղորդում են, որ 1000 կրետացի պատրաստ են մեկնել Եպիրոս ապստամբութեանը մասնակցելու համար։ Կառավարութիւնը միջոցներ է ձեռք առնում այդ պլանի իրագործումը խափանելու համար։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՊԻՏԱԼԻ» ՖԱՆՏՈՄԸ

(Տնտեսական գրոյց վրաց անտի-հայկական նացիօնալիստների համար)

Չը գիտենք տարրական անգիտութեա՞ն վերագրել թէ գիտաւորեալ խեղաթիւրման՝ օրն ի բուն կրկնվող հետևեալ առասպելական անճշգութիւնը։

Վերջերս մղվող լրագրական պայքարի ժամանակ վրաց օրգանները մեծ ախորժակով հրապարակ էին նետում արտայայտութիւններ, որոնք նուազագոյն չափերով անգամ չեն համապատասխանում իրողութեան։ Երևակայում եմ, թէ որքան ուրախ կը լինէին նրանք, եթէ համոզվէին, որ իրանք չարաչար սխալվում են իրանց դիտողութիւնների և վերագրումների մէջ։

Ինչո՞ւմն է հարցը։

Դա այն աններելի մոլորութիւնն է, որ այնքան յաճախ հայ կապիտալիստ անհատների ձեռքը կենտրոնացած նիւթական արժէքները առանց այլևայլութեան յայտարարվում են հայ ազգային արժէքներ. դրամատէրների գրուպպայի հարստութիւնը՝ հայ ժողովրդի հարստութիւն. իսկ այստեղից այն անհեթեթ ընդհանրացումը, որ իբրև Կովկասում ամենահարուստ ժողովուրդը, նիւթապէս բարեկեցիկ ազգը հայերն են։ Եւ այն, ինչ անհատ կապիտալիստներն են նախագծում, ծրագրում, ձեռնարկում, գլխիվայր լօգիկայով ընդհանրացվում և փաթաթվում են հայ ազգային կօլլեկտիվի շլինքին, իբրև նրա կամքի արտայայտութիւն, կազմակերպված ձգտումների ուղղութիւն և այլն։

Խիստ բնորոշ են նման վերագրումները նացիօնալիստական մտածելակերպի համար։ Չէ որ փոքրամասնութեան շահերի անունով, երբ անհրաժեշտ է նրանց պաշտպանութիւնը, պարզում են միշտ հրապարակով համազգային շահերի պաշտպանութեան դրօշակը։ Չէ որ նոյն հակառամաբանական հետևողականութեամբ փոքրամասնութեան գործերի համար պատասխանատւութեան է կանչում նացիօնալիստը ազգային անմասնակից ընդհանրութեան։

Աւելի քան ժամանակն է դիմակազերծ անելու հասարակական այդ թիւր ըմբռնումները։

Այս անգամ այսպէս անուանված «հայ ազգային կապիտալի» մասին։

Ի՞նչ է նշանակում մի իրի, մի արժէքի, մի հաստատութեան ազգային լինելը՝ գաղափարիս գենետիկական և հաւաքական խոռւթեամբ։

Դա նշանակում է՝ տուեալ իրը, արժէքը, հաստատութիւնը իրանց ծագման ու զարգացման կոնկրետ պայմաններով, իրանց վիճակով ու տնօրէնութեան իրաւունքներով և նրանց գործադրելու կամ օգտագործելու լիազօրութեամբ վերապահել բացառապէս ազգի հաւաքական կամքին, նրա կեանքի կոչած յատուկ ինստիտուտներին ու օրգաններին։

Եթէ ասում ենք, օրինակ, անգլիական, գերմանական և այլ ազգային հարստութիւն, ժողովրդի եկամուտ և այլն, ապա դրա տակ հասկանում ենք նիւթական արժէքների այն բոլոր ձեռքբերումներն ու կուտակումները, որոնց ինչպէս առաջացման ու ծաւալման, այնպէս էլ պահպանելու և նրանց օգտագործելու ձևական իրաւունքը և փաստական լիազօրութիւնը պատկանում են բացառապէս անգլիական (կամ գերմանական) ազգին, նրա ազգային պետութեան, ազգային-ժողովրդական կօլլեկտիվ ներկայացուցչութեան*)։ Այդ է պատճառը, որ ինքնանկախ ազգերի նիւթական կուլտուրայի տուեալ վիճակը որոշիչ կշռաչափ և ստուգանիշ է ծառայում նրանց ողջ մտաւոր, հոգեկան և բարոյական կուլտուրայի։ Հարուստ ու փարթամ է մի ազգ կամ ժողովուրդ իր նիւթական կուլտուրայով, ապա նոյնն է նա կուլտուրական միւս սահմաններում ևս, և ընդհակառակը։

Այլ է միանգամայն վիճակը պետական-քաղաքական անկախութիւնից զուրկ, մանր ու ճնշված ազգերի։ Այդտեղ գոյութիւն չունի իսպառ ազգային հարստութիւն մեր յիշած առաջին օրինակով։ Այդտեղ չունի ազգային ընդհանրութիւնը ոչ մի ձևական ու փաստական իրաւունք՝ ինչպէս պահպանելու, ուղղութիւն տալու նիւթական արժէքներին, այնպէս էլ օգտագործելու նրանց։

Եթէ ֆրանսիական կամ անգլիական ազգերը շահագրգռված են, որ իրանք աւելի, քան միւս անկախ ազգերը, ունենան որքան կարելի է շատ խոշոր կապիտալիստներ, հարուստ դրամական ֆօնդեր, կապիտալի և արժեթղթերի տիրապետող շուկաներ ու բօրսաներ և այլն, ապա դա նշանակում է, որ այդ բոլորից անմիջապէս օգտվում են նրանց պետական ֆինանսները, ազգային բիւջէն՝ հարկ ու տուրքի միջոցով, մի կողմ թողած ուրիշ բազմաթիւ շահագրգռումները։

Ասացէք, վրաց ինտելիգենտներ և օրգաններ, կա՞յ, գոյութիւն ունի՞ հայ ազ-

*) Այստեղ խօսքը չէ վերաբերում այն բանին, թէ ո՞ր դասակարգն է ազգի, պետութեան կամ ներկայացուցչութեան մէջ տիրապետողը և առիւծի բաժիններ խլացնողը. այստեղ գաղափարները գործ են ածված սինթետիկ իմաստով։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄՕՍԿՎԱՑԻՑ

VII

Մօսկվա է եկել ֆուտուրիզմ կոչված իբր թէ գրական-գեղարուեստական դպրոցի հիմնադիր իտալացի Մարինետտին։

Մօտ հինգ տարի սրանից առաջ, երբ ֆուտուրիզմի մասին Ռուսիայում գաղափար չունէին և երբ ռուս գրողների մի մասը և սրան կապկօրէն հետևող հայ տնածին «րէֆօրմատօրները» ֆրանս-բելգիական վաղուց իր սնանկութիւնը ցոյց տուած սիմբօլիզմի տականքներն էին լիզում, ես Պարիզից մի հայ լրագրում աւետեցի ֆուտուրիզմի ծննդեան մասին։ Աւետեցի իմ այն հայրենակիցներին, որոնք գոնքիշօտեան քօղֆօրտներ հագած և մի շատ թեթև գրական պաշար շալակած՝ պատրաստ են վազել ամեն մի նորութեան ետևից, լինի այդ նորութիւնը յիմարներից յիմարագոյնը։

Ֆուտուրիզմը բնականաբար յետոյ արձագանք գտաւ Ռուսաստանում։ Այսօր նա արդէն բաւական վրդովեցնում է ռուս մամուլը։ Հայ «նորագոյն» անկրակ և անաւրէն «գրականութեան» մէջ նա տակաւին մուտք չէ գործել, բայց, հաւատացած եմ, պիտի գործէ, քանի որ Եւրօպան արեգակ է, Ռուսաստանը նրա լոյսը անդրադարձնող լուսին, իսկ մենք ռուսահայերս այդ երկրորդական լոյսի տակ կուրօրէն դեգերողները, որ պատրաստ ենք ամեն մի լուսատտիկի գունատ փայլը ջերմ արեգակի տեղ ընդունել և երկրպագել նրան։

Նորամոլութեան ախտը մեծ մասամբ երկչոտութեան հետևանք է։ Ինչպէս կան կանայք, որ անչափ վշտանում են, երբ վերջին մօդայով չեն հագնվում, նոյնպէս և կան շատ մարդիկ, որոնք սարսափում են չը հետևել ամեն մի նորութեան՝ գրականութեան և արուեստների աշխարհում։ Այդպիսիների համար չը կայ աւելի մեծ երջանկութիւն, քան կոչվել «ժամանակակից», թէկուզ այդ կոչման հետ կապված լինի մարդկայի՛ն ակնյայտ տխմարութիւն։

Բայց դառնանք Մարինետտիին, որ այսօր Մօսկվայի հիւրն է։

Ի՞նչ ասել է ֆուտուրիզմ։ Ֆրանսիացիք գրում են ֆիւտիւրիզմ, որ ծագում է ֆիւտիւր, այսինքն ապագայ բառից։ Ռուսները գրում են ֆուտուրիզմ երևի լատիներէն արտասանութեան հետևելով։

Ապագայականութիւն, այսպէս էլ բացատրում են ֆիւտիւրիստները իրանց դըպրոցը։ Մարինետտին արհամարհում է արուեստների և գրականութեան ներկան, ատում է նրանց անցեալը և ոգևորվում է նրանց ապագայով։ Նա ասում է, թէ պէտք է երբեք դարձնել անցեալից, պէտք է ոտնակոխ անել բոլոր ներկայ ուղղութիւնները մարդկային մտքի և հոգու ստեղծագործութեան ասպարիզում, պէտք է յափշտակվել և ոգևորվել ապագայով, որի սկիզբն արդէն դրված է տեխնիքական այժմեան փայլուն գիւտերի մէջ։ Բանաստեղծը պէտք է թողնէ բնութեան անշարժ, մեռեալ հրաշալիքները և երգէ մարդկային մտքի ստեղծագործութիւնները։ Մի աւտօմօբիլ նրան աւելի շատ պիտի ոգևորէ, քան զուիցերական մի պէյզաժ, մի աէրօպլան նրա համար պիտի աւելի բարձր լինի, քան Մօնբլանի գագաթը։

Մարինետտին կատաղում է առանձնապէս այն կոյր երկրպագութեան դէմ, որ մարդկութիւնը ցոյց է տալիս դէպի անցեալը, լինի դա պատմութիւն թէ պատմական յիշատակներ։ Նրան վշտացնում է, որ օտարազգի ճամբորդները, գնալով Իտալիա, յափշտակվում են իր սքանչելի հայրենիքի անցեալով, նրա հին արուեստներով ու ճարտարապետական յիշատակներով և անուշադիր թողնում ներկայ Իտալիան։ Նա վիրաւորվում է, որ օտարազգի ճամբորդները արհամարհանքով են նայում Միլանի, Գէնուայի, Թուրինի վրա, ուր այնքան ծաղկած է իտալական արդիւնաբերութիւնը և տեխնիկան, և ոգևորվում են Ռաֆայէլով, Միքէլ-Անջէլլօյով, Տինտօրետտօյով։ Մի գօթական տաճար, մի անշունչ գերեզմանատուն նրանց մէջ աւելի մեծ ոգևորութիւն է առաջացնում, քան Իտալիայի դրէդնօուտները և թնդանօթները։ Իտալիայի փառքը, ըստ Մարինետտիի, անցեալումը չէ, այլ ներկայում, մանաւանդ ապագայում։ Եւ իտալացիք, եթէ ունեն ինքնասիրութիւն, երբեք օտարներին չը պէտք է պարծանքով առաջնորդեն դէպի իրանց փոշոտ թանգարանները և հնութիւնից նեխված տաճարները։ Նրանք պիտի պարծենան իրանց ներկայ հարստութեամբ և ոգևորվեն ապագայ Իտալիայով։

Ես առաջ կը բերեմ Մարինետտիի աֆօրիզմներից մի քանիսը, և դուք կարող էք մօտաւորապէս գաղափար կազմել նրա դըպրոցի մասին։

Պէտք է ասած, որ այդ մարդը նախ և առաջ ջերմ հայրենասէր է։ Ահա ինչու նա ասում է, թէ Ադրիատական ծովը պիտի լինի իտալական լիճ։ Նա պատերազմասէր է, ուստի նրա «Տրիպօլիսի պատերազմը» մի մոլեռանդ տուրք է անողոք Մօլօխին։

Պատերազմը,—ասում է Մարինետտին— աշխարհի միակ առողջապահութիւնն է։

Լինելով ջերմ երկրպագու պրօգրեսի, նա իրաւացի է համարում ամեն մի առաջադիմութիւն, նոյնիսկ վնասակարը, որովհետև նա շարժումն է, կեանք, պայքար և յոյս։

Պէտք է ատել բոլորը, ինչ որ հին է և յայտնի. պէտք է սիրել նորը և անսպասելին։

Խաղաղ կեանքը մեռելութիւն է։ Նա է հերոս, ով սիրում է վտանգներ և ամեն օր պատրաստ է նրանց ենթարկելու իր անձը։

Մարդը փոփոխական է։ Պէտք է հաւատալ, որ մի օր նա պիտի ունենայ թևեր։

Թող կորչեն թանգարաններն ու գերեզմանատները։ Կեցցեն ամեհի վօկզալները, հսկայական գործարանները, պատերազմական հրէշաւոր նաւերը, անծուխ վառօդը, նորագոյն հրացանը, ռադին, աէրօպլանը, այն բոլորը, ինչ որ հնարել է ներկայ մարդը և պիտի հնարէ ապագայ մարդը։

Հեռու գրականութիւնից մարդկային «եսը»։ Ի՞նչ ասել է հոգեբանական վերլուծում մարդկային էութեան. պէտք է նկարագրել նիւթը և նրանով միայն յափշտակվել։ Չը կայ ֆուտուրիստ-բանաստեղծի համար աւելի հետաքրքրական բան, քան դաշնամուրի կլաւիշների շարժումը, կինեմատօգրաֆի լռութիւնը, թնդանօթի ծուխը, գործարանների հսկայական մեքենաները։

Ֆուտուրիզմը ատում է կանանց կամ գոնէ այժմեան կանանց, մանաւանդ սէրը դէպի կանայք։ Այժմեան սէրը կորցրել է իր արժէքը կանանց լիւքսի շնորհիւ։ Այժմեան կինը լիւքսն աւելի է սիրում, քան սէրը։ Տղամարդը չի սիրում այն կնոջ, որ զուրկ է լիւքսից (роскошь, շքեղութիւն)։

Հեռու անցեալ։ Նորագոյն մարդը չը պիտի հետաքրքրվի նրանով։ Նա պէտք է ուսումնասիրէ ներկան և գուշակէ ապագան։

Այժմեան բանաստեղծութիւնն ազատ պիտի լինի միանգամայն հին կապանքներից։ ոչ միայն նիւթի, այլ և ձևի վերաբերմամբ։ Պէտք է գործ ածել նոր խօսքեր, նոր բառեր։ Չը կան, պէտք է հնարել նրանց, առանց կաշկանդվելու լեզուի օրէնքներով։ Ֆուտուրիզմի համար չը կայ ոչ մի օրէնք, ոչ մի աւանդութիւն։

Նամակներիս չափը թոյլ չի տալիս ինձ աւելի երկար կանգ առնելու Մարինետտիի թէօրիայի վրա։ Մի ուրիշ անգամ գուցէ ժամանակ ունենամ աւելի մանրամասն խօսելու նրա մասին։ Բայց բերածս մի քանի աֆօրիզմներից արդէն կարելի է գէթ մի թեթև գաղափար կազմել ֆուտուրիզմի վերաբերմամբ։ Ինչպէս տեսնում էք, թէօրիան շատ էլ անիմաստ չէ, թէև նշանաւոր կրիտիկոս Գէօրգ Բրանդէսը ծաղրում է նրան։ Կամ աշխատում է ծաղրել, որովհետև, չը նայելով իր զօրաւոր բանականութեանը, ծերունի կրիտիկոսը չի կարողանում թաքցնել իր գէշ կերպով զայրը և արդէն շատ է կատաղում Մարինետտիի դէմ։

Բայց Բրանդէսի կատաղութիւնը առաջանում է ֆուտուրիզմի յանդգնութիւնից, որ յաճախ անամօթութեան է հասնում։ Ոչ մի նորութիւն այնքան չէ թմրկահարել իր մասին, որքան ֆուտուրիզմը։ Րէկլամի կողմից Շուստօվն անգամ չի կարող մրցել նրա հետ։ Ամենից մեծ աղմուկը տեղի ունի Պարիզում։ Պէտք է ասած, որ Մարինետտին, ունենալով ֆրանսիական կրթութիւն, ֆրանսերէն լեզուն տիրում է նոյնչափ ազատօրէն, որչափ մայրենի իտալերէնը։ Ահա ինչու նա կարողանում է իր մտքերը քարոզել միաժամանակ երկու լեզուներով։ Պէտք է կարդալ ֆրանսերէն լեզուով հրատարակվող պարբերական հանդէսները ֆուտուրիզմի, որպէսզի իմանալ, թէ ինչ սանձարձակ ինքնահաւանութիւն է տիրում այնտեղ։ Մարդ ուղղակի ապշում է ֆուտուրիստների րէկլամներից։

գային կապիտալ, հայկական հարստութիւն յիշածս իմաստով։

Երբէք։

Կա՞յ առհասարակ հայ, ինչպէս և վրաց ազգային էկօնօմիկա, ազգային բիւջէ, ազգային-հասարակական ֆինանսներ։

Ամենևին։

«Հայկական կապիտալ» գաղափարը չունի երբէք ազգային պատկանելիութեան այն կրիտերիումը, այն յատկանշական գիծը, ինչ տեսանք թւած օրինակների մէջ։ Հայկական կապիտալը չի տալիս և իբրաւ-պէս պարտաւոր չէ զգում տալ մի կոպէկ հարկ կամ տուրք իր կուտակած յաւելեալ արժէքներից յօգուտ հայ ազգային մտաւոր-հոգեկան կուլտուրայի։ Ուստի հայկական կապիտալ՝ վերև պարզաբանված օրինակների իմաստով՝ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ համառուսական կապիտալի մի ինտեգրալ մասնիկը, որից օգտվում է միայն պետական բիւջէն, պետական ֆինանսների տնտեսութիւնը, համառուսական էկօնօմիկան։

Նոյնը և լեհական, հրէական և այլ կապիտալը։

Ուրեմն, «հայկական կապիտալ» գաղափարի տակ չը պիտի հասկանալ կապիտալի, որպէս օբիեկտի, հայ-ազգային պատկանելիութիւնը, այլ կապիտալի տիրոջ (կապիտալիստի), որպէս սուբիեկտի, ծագման պատկանելիութիւնը հայ ազգին։

Որպիսի՜ անմտութիւն է հարկաւոր, այդ բոլորից յետոյ, հայկական կապիտալի — լաւ հասկացէք՝ ազգային ծագումով հայ կապիտալիստի նիւթական օբիեկտները — շահագործման ուղղութեան և շահագործութեան միջոցների համար պատասխանատւութեան կոչել հայ ազգը, կամ բողոքել հայ ժողովրդի դէմ։ Հապա փորձեցէք բռնութեամբ դիմադրել կապիտալի արտահոսման՝ քաղաքից դէպի գաւառները։ Գիտէք ով կը սանձահարէ այդպիսի մի վանդալիզմ անտեսական առաջդիմութեան բնական մրցութեան դէմ։ Անշուշտ ոչ չէզոք հայ ժողովուրդը, որի համար հայ կապիտալիստի տարեկան եկամուտի չափը ոչ մի փաստական նշանակութիւն չունի, այլ կը սանձահարէ ձեզ ինքը՝ պետութիւնը, որը առաջնապէս շահագրգռված է բարձր եկամուտներից բարձր հարկեր գանձելու։

Թողէք ձեր սխալ ընդհանրացումների թեք մակարդակը, մեշչանական ճղճիմ մօրալը, սենտիմենտալ բացագանչութիւնները և փորձեցէք վիճել մեզ հետ գիտական արգումենտներով, առողջ լօգիկայի ցուցումներով։

Եթէ իսկապէս, գոյութիւն ունենար հայ ազգային կապիտալ, հարստութիւն, ապա հաւատացած եղէք, որ հայ ժողովուրդը իր մտաւոր-հոգեկան կուլտուրայով այնքան բարձր ու գերազանց կը լինէր, որքան ծագումով հայ կապիտալիստների նիւթական հարստութիւնը իսկապէս գերազանցում է վրաց դրամատէրերի կամ ազնուականների չափաւոր միջոցներից։ Բայց չը կայ փաստօրէն հայ ազգային կապիտալ, հայկական հարստութիւն. դա մի ֆանտոմ է։ Ուստի հայ ժողովուրդը իր մտաւոր կուլտուրայով հեռու չէ գնացել վրացիներից։ Կարող է հայ ժողովուրդը պարծենալ վրացականի հանդէպ այդ տեսակէտից։ Երբէք։ Ձեր մէջ գրագիտութիւնը աւելի է տարածված, քան մեր մէջ. ձեզ մօտ աւելի են կարդում, հետևապէս ձեր ազգային մամուլն ու գրականութիւնը աւելի մուտք ունեն ձեր ժողովրդի խաւերում, քան մեզ մօտ։ Վրացին աւելի է գնահատում իր ազգային կուլտուրայի գործօնները, քան հայը։ Այնպիսի արհամարհանք ու վիրաւորանք, ինչպիսին կրում է հայ մայրենի լեզուն հայկական ընտանիքներում, ամենից առաջ հէնց հայ կապիտալիստների և այսպէս անւանված բարձր ինտելիգենցիայի շրջաններում, ձեզ՝ վրացիներիդ մօտ գոյութիւն չունի։ Ձեմ կարծում նաև, որ ձեր օրգանները այնքան դեֆիցիտ ունենան, որքան մերը։

Գուցէ մի նացիօնալիստ այս բոլորը, իբրև «ազգային պակասութիւններ», չը շեշտէր հրապարակով, այլ խնամքով պահպանէր, որպէս «ներքին կեանքի գաղտնիքներ», իր «ազգասիրական» պարտականութիւնը «լաւ» կատարած լինելու համար։

Բայց որքան աւելի բարձր աղաղակէ հրապարակով նեխված իրականութիւնը, որքան աւելի անխնայօրէն դուրս նետվեն բացասական փաստերը, այնքան աւելի լաւ...

Վերջապէս չէ՞ որ հայ ազգի բացն ու թերին փրկարար բալասանի նման կը հանգստացնէ ձեր արդէն չափազանց գրգռված ջղերը...

Sapienti sat... Բ. Իշխանեան

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ*)

IV

I Համառուսական ժողովրդ. կրթութեան համագումարը

Ժողովրդական դպրոցների առարկաների դասաւանդման եղանակներին նուիրված էր V սեկցիան. սա ամենաբազմամարդ սեկցիաներից մէկն էր. այստեղ էին ժողովվել բոլոր նրանք, որոնք չէին հետաքրքրվում ուրիշ բանով, բացի իրանց դաս տալուց. գլուխը կախած, իր գործով զբաղվող ուսուցիչն էր այս սեկցիայում մեծամասնութիւն կազմում։

Մանկավարժութեան մէջ անուն հանած ռուս գիտնականները հանդէս եկան այս սեկցիայում ռուս ուսուցչի առաջ պարզելու իրանց տեսական հայեացքները և նրանց գործնական մտածողութեան քննութեանը ենթարկել։ Անուանի մանկավարժներ Վախտերեօվ, Լօպիրեվա և ուրիշները խօսում են այբուբենի ուսուցման «ամերիկական» ձևի մասին, երբ առանձին տառեր չեն դնում աշակերտի առաջ, այլ ամբողջ բառեր, և աշակերտը մի շարք տառերի մտապատկերով սովորում է տարբերել հնչիւնները և նրանց համապատասխան հնչիւնագրերը։ «Ամերիկական» կոչված այս այբուբենական ձևը աւելի շուտ «չինական» է, որովհետև չինացիների այբուբենը իրօք այսպէս է՝ ամեն մի բառ ունի իր սեփական նշանագիրը. ռուս ուսուցիչները համակրանքով են վերաբերվում Վախտերեօվի և միւսների առաջարկած ձևին, բայց պարզ է, որ այդ համակրանք էլ կը մնայ։ Նոյնպէս անուանի մանկավարժ Ֆլէրօվ և ուրիշները խօսում են աշակերտների դիֆերենցիացիայի, խմբերի բաժանման մասին, որ միևնոյն նիւթը բոլորին չը տրվի, այլ ի նկատ առնվի աշակերտների անհատականութիւնը, հակումները և ունակութիւնները. այս ձևով կարելի է զարգացնել աշակերտների բնածին ընդունակութիւնները. այլապէս խմբական ուսուցման միջոցին անհատականութիւնը նսեմանում է, զոհ է բերվում ընդհանուրին։ Դպրոցական ընթերցանութեան մասին լինում են շատ բովանդակալից զեկուցումներ. մի շարք դասագրքերի հեղինակ երիտասարդ մանկավարժ Ալ. Զաչինեաեվը ի միջի այլոց և գովաբանում է գեղարուեստական ընթերցանութեան օգուտները և այդ նպատակով մատնանշում է մի շարք գրքեր. սեկցիան ընդունում է բանաձև, ըստ որի դպրոցական ընթերցանութեան համար սահմանած գրքերում մեծ տեղ են բռնելու կենդանական աշխարհից պատմուածքներ, նոյնպէս և մարդու մասին և աշխարհագրութիւնից։ Մայրենի լեզուի պատկերաւոր դասաւանդման մասին լինում են զեկուցումներ և ընդունվում են ռեզօլիւցիաներ, որ պատկերները մեծ տեղ են բռնելու դըպրոցներում, և ամեն բան, ինչի մասին որ խօսվում է դասարանում, պէտք է ցոյց տալ պատկերով։ Քերականութեան մասին յայտնի մանկավարժ պրօֆ. Կուզմանը և Սօրօկինը յայտնում են այն կարծիքը, թէ քերականութիւնը ժողովրդական դպրոցում չը պէտք է լինի ինքնուրոյն առարկայ, այլ սերտ կապված լեզուի հետ. ուսման առաջին տարում ոչ մի քերականութեան ծանօթութիւն պէտք չէ տալ, միայն երկրորդ, երրորդ և չորրորդ տարիներում պէտք է տալ ստուգաբանութիւնից տարրական տեղեկութիւններ, և այս բոլորը պէտք է անմիջապէս կապված լինի լեզուի դասաւանդման հետ։ Քերականութեան նպատակը ուղղագրութիւն չը պէտք է լինի, այլ խոհեմ վերաբերմունքը դէպի մարդկային լեզուն և մտաւոր ոյժերի զարգացումն։ Գրաւոր աշխատանքների մասին աւելի նպատակայարմար է համարվում արտագրութիւնը (թելադրութիւնը վնասակար է), և արտագրութիւնը գլխաւորապէս կապված աշակերտների անհատական ստեղծագործութեան հետ. Զաչինեաեվը ցոյց տուեց իր աշակերտների տետրակները, որոնց մէջ արտագրութիւնը միաժամանակ և արտանկարվում է. աշակերտը և գրում է և նկարում է գրածի իմաստը։

Շատ հետաքրքրական զեկուցումներ են լինում ռուսաց ուղղագրութեան բարեփոխման մասին. հանդէս է գալիս ակադեմիկոս Սակուլինը, որ ուղղագրութեան բարեփոխման ջերմ քարոզիչն է. նա խօսում է ѣ, ы, и (բաւական է համարում միայն i-ն), ѳ, ѵ և ъ տառերի մասին, ապացուցում է, որ լեզուն ոչինչ չի կորցնի, եթէ այդ տառերը մէջ տեղից վերանան, պատմում է ուղղագրութեան փոփոխման պատմութիւնը, որ սկսվել է 1901 թ., իսկ 1904 թ. գիտութեանց ճեմարանը ձեռնամուխ է եղել բարեփոխման նախագծի, բայց մինչև այժմ չէ վերջացրել իր գործը, որովհետև միայն մի նիստ է ունեցել... Բեռդովը իր հմտալից զեկուցումով ապացուցանում է, թէ տարրական դպրոցում որքան շատ ժամանակ է կորչում ուղղագրութեան վրա, մինչդեռ կան աւելի կարևոր և ժողովրդի համար աւելի արժէքաւոր գիտելիքներ. ուղղագրութեան վրա թափած աշխատանքը ի զուր է անցնում, որովհետև աշակերտը շատ բան չէ կարող իւրացնել, իսկ եթէ իւրացնէ, շուտով կը մոռանայ։ Պրօկօֆիեվը մի ոգևորված ճառ է խօսում, որի մէջ ապացուցանում է, թէ ѣ-ը տարրական դպրոցի тормозъ-ն (արգելքն) է, և առաջարկում է թաղել այդ տառը և «յաւերժ յիշատակ» երգել։ Վերջում սեկցիան ընդունում է մի շարք ռեզօլիւցիաներ այդ առիթով, որ միջնորդել գիտութեան ճեմարանին, որ շուտով վերջացնէ ուղղագրութեան բարեփոխման ծրագիրը, դիմել Պետական Դումային, որ օրէնսդրական ճանապարհով լուծէ ուղղագրական կնճիռը։ Մի քանիսը դիմում են աւելի գործնական միջոցների. առաջարկում են, որ պարբերական մամուլը ինքը նախաձեռնող լինի և ընդունէ պարզ ուղղագրութիւնը — դուրս վանելով «ѣ», «ы», «ъ» և այլն. V սեկցիան միաձայն ընդունում է մի բանաձև, ըստ որի այս համագումարի աշխատանքները տպագրվելու են առանց «ѣ»-ի և «ъ»-ի, և այդ մասին միջնորդել համագումարի պրեզիդիումին։ Ես վերջերս իմացայ, որ համագումարի նախագահ սենատոր Մամօնտովը սառն է վերաբերվել այդ բանաձևին, և որ V սեկցիայի այդ բանաձևը մնալու է «ձայն բարբառոյ յանապատի»։

Ապա լինում են մի շարք զեկուցումներ աշխարհագրութեան, բնագիտութեան, պատմութեան և թւաբանութեան մասին։ Ես չեմ ձանձրացնի ընթերցողին այդ առարկաների առիթով կարդացված զեկուցումներով և ընդունված բանաձևերով։ Այսքանն էլ բաւական է գաղափար կազմելու համար, թէ V սեկցիան այնքան աշխատանքներ է կատարել 10 օրվայ ընթացքում. սա ամենագործունեայ սեկցիան էր։

—

Համագումարի փակումը տեղի ունեցաւ յունվարի 3-ին. այդ օրը և պարզվեց, որ համագումարի աշխատանքները, անջատված առանձին սեկցիաների մէջ, բարձր շրջաններին անհաճոյ են երևացել. այդ և ունեցաւ իր ազդեցութիւնը, երբ սեկցիաների ընդունած ռեզօլիւցիաները պէտք է կարդացվէին և համագումարի ընդհանուր ժողովի քննութեանը ենթարկվէին։ Բայց համագումարի նախագահը գրաքննիչի դեր ստանձնեց և մի քանի ռեզօլիւցիաներից մի շարք իրան անհաճոյ դարձուածքներ ջնջելով՝ այդպիսով այլանդակեց ռուս ժողովրդական ուսուցչի ընդունած բանաձևերի հարազատութիւնը։ Ի հարկէ այդպիսով ոչինչ չը վնասվեց։ Ռուս վարժապետը համագումարում զգացած իր ոգևորութիւնը գաւառ փոխադրեց և այնտեղ մենակութեան մէջ այժմ նա որոճում է իր և միւսների ոգևորութիւնը. նախագահի կրճատումները չեն վնասի նրա մտածողութեանը։

Այսքանը բաւական համարելով ժողովրդական կրթութեան համառուսական առաջին համագումարի մասին, ես յաջորդ նամակով կանգ եմ առնելու Ուշինսկիի անուան համագումարի և բնագէտների համագումարում կարդացված պրօֆ. Ումօվի զեկուցմանը։

Գ. Տէր-Ռուբինեան

(Կը շարունակվի)

*) Տես «Մշակ» № 32.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Փոխադարձ վարկի ընկերութիւն

Նոր-Բայազէտ, 2 փետր.

Տեղական մի խումբ վաճառականներ, դրամատէր Հ. Խաչատրեանի նախաձեռնութեամբ, բաց են արել մեր քաղաքում փոխադարձ վարկի ընկ., որը յունվարի 10-ից արդէն սկսել է իր գործունէութիւնը։

Փայերը որոշված են՝ մինիմում 40 ռ., իսկ մաքսիմում՝ 200 ռ.։ Փայատէրերի թիւն է առայժմ մօտ 200 հոգի վաճառականներ, որոնց վարկ է բացված մինչև 1000 ռ., նայած նրանց նիւթական կարողութեան և բաժնեվճարի քանակութեան, այսինքն մեծ բաժնեվճարի տիրոջը (200 ռ.) պիտի տրվի 1000 ռ., իսկ փոքրին (40 ռ.) մինչև 200 ռ.։

Ընկ. կառավարիչ է հրաւիրված Թիֆլիսից Ց. Ալիխանեան, հաշւապահ՝ Կ. Ասլամազեան, իսկ գանձապահի պաշտօնը յանձնված է տեղացի Վ. Բուդուռեանին, որոնք մեր քաղաքի նախկին քաղաքագլուխ Ստ. Բաթիկեանի հետ միասին կազմում են ընկերութեան վարչութիւնը իրանց որոշ վարձատրութեամբ, այն է կառավարչին 1500 ռ., հաշւապահին՝ 1000 ռ., գանձապահին՝ 600 ռ., իսկ վարչութեան անդամ Բաթիկեանին 400 ռ. տարեկան։

Ընկ. առայժմ որոշել է իր փոխատուութիւնից վերցնել 12%, որը համեմատած մանր վարկի ընկերութիւններին՝ շատ մեծ տոկոս է։ Իսկ իր ի պահեստ վերցրած գումարներին տալիս է 4, 5, 6, 7 և նոյնիսկ 8%, նայած գումարների քանակութեան և ժամանակի պայմանաւորութեան։

Առայժմ մենք մի դրական բան չենք կարող ասել այդ ընկերութեան գործունէութեան մասին, որ դեռ նոր է սկսել իր օպերացիան և հազիւ մի 10 հոգու փոխառութիւն է բաց թողնել։ Բայց մենք կը ցանկանայինք, որ մեր քաղաքի այդ նորաբաց ընկերութիւնը մի շօշափելի օգուտ հասցնէր տեղական վաճառականութեան, որը փոխանակ առաջադիմելու՝ գնալով ընկնում-յետադիմում է...

Բայց թէ փոխադարձ վարկի ընկ. վարչութիւնը ինչ կերպ կը վերաբերվի մանր վարկի ընկերութիւններին ապագայում, որոնց դէմ արդէն քարեր են գլորում, այդ մասին կը գրեմ իր ժամանակին։

Որսորդ

—

Ժանտախտի փողի բաժանումը

Ղալաչա, 3 փետրվ.

Այսօր անասնաբոյժ Այվէնշտատը բաժանեց 2547 ռ. ղալաչացիներին, քարանեցիներին, կողբայիներին և գվեղցիներին, որպէս ժանտախտից վնասված անասունների արժէք։ Հրամայված էր, որ փողերը բաժանվէր Ղազախ քաղաքում, բայց Այվէնշտատը գիւղացիներին նեղութիւն չը տալով՝ ինքն էր գիւղն եկել։ Խօսակցութիւն եղաւ ժանտախտի առաջն առնելու մասին։ Նա ասաց, որ Ռուսաստանում արդէն վերջացել է, իսկ Անդրկովկասում դեռ կայ, որ մեծ գումար է կլանում, 19.000,000 ռ.։

— Եթէ ժանտախտի ժամանակ գիւղացիք չը թագցնեն տաւարները, շուտով այստեղ էլ առաջը կառնվի, — ասաց նա։

Այվէնշտատը եղել է մօտերս Կիէվում կայացած անասնաբուժական համագումարներում. եղել է Պետերբուրգում կայացած փորձնական դասերին։

Եղանակներն գարնանային են. ոչ անձրև կայ և ոչ ձիւն. վարած հողերի սերմը դեռ չէ ծլել. գիւղացիք յուսահատվում են. այսպիսի երկարատև երաշտ չը տեսնված է գիւղական տարեգրութեան մէջ. ոչ ոք սիրտ չէ անում հաց ծախելու. շրջակայ թուրք գիւղացիք յարդ (դարման) ու խոտ չը թողին՝ կրում են անընդհատ։ Այսօր սաստիկ քամի է։

Հարևան Մէլուքլու թուրք գիւղի երեխաները վարակված են ծաղիկով. մի երեխայ էլ մեր գիւղերն է ընկել։

Ֆօրսատէր

—

Գէորգեան ճեմարանի մասին

Երևան, 10 փետրվարի

Փետր. 6-ին Էջմիածին է հասել ճեմարանի ապագայ տեսչացու Սիրական Տիգրանեանը Խորէն եպ.-ի հետ...

Տիգրանեանն առաջին երկու օրը եղել է մեծ մասամբ ուսուցիչների մի որոշ խմբակի հետ, որոնք մի կողմից բարեկամ են ճանաչված Բագրատ եպ.-ին, իսկ միւս կողմից ճանաչված են որպէս նոյն Բագրատ եպ.-ին տեսչական պաշտօնում չը ցանկացողներ...

Փետր. 7-ին վանքի մատենադարանում տեղի է ունեցել խորհրդակցութիւն. հրաւիրված են եղել ճեմարանի ուսուցչական խումբը, Ս. Տիգրանեան և դիւանական խորհրդի անդամներից Մատթէոս եպ. և Բարգէն վ.։ Նախագահել է Բագրատ եպ.։ Տիգրանեանն այդտեղ յայտնել է, որ ինքը ուզում է առնուազն 5 տարի ժամանակով պայմանաւորվել տեսչի պաշտօնն ստանձնելու համար, որոշ ռոճիկով (մօտ 4000), ուստի և կամենում է մի քանի խնդիրների նկատմամբ իմանալ ուսուցիչների տրամադրութիւնը։

Ապա ասել է, որ լսարանական բաժինը բարձրացնելու համար դասախօսների ռոճիկները կաշխատէ կրկնապատկել, այսինքն դասագինը դարձնել 200 ռ., և որ լսարանների համար որոշած և կօնդակով հաստատված երկու ֆակուլտէտները (հայագիտական և աստուածաբանական) ինքը անյարմար է համարում և այլն։

Այդ խորհրդակցութեան ժամանակ շօշափվել է նաև ճեմարանի ինքնավարութեան խնդիրը։ Դասատուների մի մասը կողմնակից է եղել, որ տեսուչն ընտրվի մանկավարժական ժողովի կողմից, համաձայն Վեհափառ Հայրապետի կօնդակի, որով տրվում է ինքնավարութիւն ճեմարանին, իբրև բարձրագոյն կրթարանի. իսկ միւս մասը ինչ-ինչ պատճառներով համաձայն չէ եղել, որ կօնդակի այդ կէտը կիրառվի։

Այդ խորհրդակցութիւնը չէ յանգել որոշ եզրակացութեան։

Ամսիս 9-ին Տիգրանեանը եկաւ Երևան Խորէն եպ.-ի մօտ։

Sar.

—

Բարեգործ. Ընկ. վարչութեան նոր կազմ

Արմաւիր, 31 յունվարի

Անցեալ դեկտեմբ. առաջին կիսում տեղիս ծխ. դպրոցում կայացաւ Բարեգ. Ընկ. տարեկան ընդհ. ժողով։ Ժողովականները ըստ սովորականի պէտք է լսէին անցեալ տարվայ հաշիւները, հաստատէին այս տարվա նախահաշիւը և հերթով հեռացող վարչ. անդամների տեղ նոր անդամներ ընտրէին։ Ժողովում պարզվեց, որ Ընկ. գանձապահ Յովհաննիսեանի մօտ մնում է առձեռն գումար 425 ռ., որը սակայն չը կարողացաւ այդ օրը յանձնել վարչութեանը, որովհետև ինքը հրաժարվում էր։ Պարզվեց որ գանձապահը չի կարողացել վճարել տեղիս ծխ. դպրոցին հասանելի 500 ռ. սկսեալ ապրիլից մինչև դեկտ., թէև իր մօտ պէտք է 800-ից աւելի փող լինէր։ Յովհաննիսեանը մնացեալ 425 ռ. վճարեց դեկտեմբերի կէսերին։

Նոր վարչութեան անդամներ ընտրվեցին Ջաւադ-բէկ Բալուղեան, որը և այժմ վարչութեան նախագահն է, Պ. Մուրադեան (տանուտէր) և Գ. ք. Սէֆէրեան (վիճակով հեռացողներից). հին կազմից մնացին Լ. Գեանջեցեան և Ս. Թօփչեան։

Ներկայ վարչութիւնը մտադիր է մի մանկապարտէզ ունենալ. մի բան, որ աւելի քան անհրաժեշտ է Արմաւիրի համար, որտեղ դպրոց մտնող արմաւիրցիները գրեթէ հայերէն բոլորովին չը գիտեն։

Բարեգ. Ընկ. միջոցները ուժեղացնելու համար Ծննդեան ճրագալոյցի երեկոյեան աւետիս մանեկան. հաւաքվեց 526 ռ.։

Z.

—

Գոնէ այս անգամ աշխատենք

Գանձակ, 8 փետրվարի

1879—80 թւականներին, երբ Անդրկովկասեան երկաթուղու գիծը անց էին կացնում Թիֆլիսից Բագու, հանգուցեալ գնդապետ Ցերալեանը միակ մարդն էր, որ ամեն կերպ աշխատում էր այդ գիծը Գանձակից անց կացնել տալ հայոց թաղի մօտով և երկաթուղու կայարանն էլ այնտեղ շինել տալ։ Թէև Ցերալեանի բոլոր շատ խոշոր կալքերը գտնվում էին թուրքաց մասում, այնուամենայնիւ նա ուզում էր, որ հայոց մասը առաջադիմէ, որ երկաթուղու բերած բարիքները մնան մեր մասում և այլն։ Բայց Ցերալեանի գործ դրած յորդորները, աշխատանքն ու շատ տեղին հասցրած կշտամբանքները չը կարողացան համոզել մեր թմրած գանձակեցիներին և, այժմ, մեր հայերի անհեռատեսութեան շնորհիւ, կայարանը գտնվում է թուրքաց թաղի մօտ, քաղաքից 4—5 վերստ հեռաւորութեան վրա։

Ինքը Մարինետտին համեմատաբար այնքան յանդուգն չէ, որքան նրա աշակերտները։ Գուցէ այս է պատճառը, որ ռուս ֆուտուրիստները նրան շատ էլ չեն սիրում և համեմատաբար սառը ընդունելութիւն ցոյց տուեցին նրան այստեղ։

Մարինետտին տակաւին երիտասարդ է, հազիւ միջին տարիքի։ Նա տաղանդաւոր հռետոր է։ Դժբաղդաբար, անցեալ օրվայ հայկական երեկոյթին ինձ խանգարեց գնալ նրա դասախօսութիւնը լսելու։ Ես նրան չեմ տեսել տակաւին, բայց նրա լուսանկարը լրագիրներում ինձ դուր չեկաւ։ Նա աւելի մի հպարտ պրուսացի օֆիցերի կամ խաղացի ըմբիշի է նման, քան համեստ բանաստեղծի։

Մարինետտին միլիօներ է, ուստի ունի միջոց աւելի աղմկելու, քան մի ուրիշը։ Ասում են, որ շատերը նրա թէօրիան ընդունել են և տարածում են շահամոլութիւնից դրդված։

Բայց ինչ որ էլ ասեն, ինքը Մարինետտին անկեղծօրէն հաւատում է իր ասածներին և համոզված ֆուտուրիստ է։

Այսքանն արդէն բաւական է նրան որոշ չափով յարգելու համար։

Շիրվանզադէ

Մոսկվա, 29 յունվարի

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

—

Վաւկոտ ու պայծառ ձմեռային արևը բարձրացաւ հորիզոնում։

Սառը օդը դաշտերից առաջանալով շոյեց նախ գործարանի աշխատաւորներին, և ապա առաջացաւ դէպի մօտիկ ծովը։

Շուրջս շառաչիւնն է իշխում անտակտ ու գեղեցիկ, որ միանալով գործարաններից առաջացած շոգու հետ, օդի մէջ գոյացնում է մի նոսր ու թափանցիկ մշուշ։

Դաշտերը համր ու գեղեցիկ ննջում են ձիւնէ վերմակի տակ, և հեռւում կարծես թէ նշմարվում է մի վախկոտ ու անհանգիստ նապաստակի վազքը։

Օդը սառն է մրսեցնելու չափ։

Ծովը լազուր է տեսքով, թարթում է իր երկնային աչքերը։

Հեռվում նշմարվում է կղզին, մի փոքրիկ ցամաք, որ այնքան գրաւիչ է դառնում ծովի մէջ զբօսնողների համար։

Փողոցները դատարկ են, որովհետև դեռ վաղ է խանութները դուրս գալ մթերքներ գնելու։

Բայց ինձ մօտ, հէնց կողքիս, մեքենաները շառաչեցին. ծխնելոյզները թանձր դուրս շպրտեցին սև մուրը, և ժամանակակից արուեստը իր կատարելագործութեամբ շոգու և էլեքտրական ոյժի ազդեցութեան տակ ստիպեց մեքենաներին պտոյտներ գործել, մտածված, տակտով ու գեղեցիկ։

Դա գործարանն է, որ իր գիշերային քնից արթնանում է աշխատանքի համար։

Սուլոցը նոյն ժամին ազդարարեց բանւորներին աշխատանքի սկսման րոպէն, և բոլոր մարդիկ, որոնք միաժամանակ ներկայացնում են գործարանի ոգին, ցրվեցին գործարանում՝ թարմ ու կենսունակ գործելու այն հիմնարկութիւնը, որի արտադրութիւններով — սակայն առանց աշխատելու — այնպէս մեծցել գիտեն ուժեղները համաշխարհային շուկայում։

Օդը մի փոքր պարզվեց, և ձիւնը մանրիկ ու գեղեցիկ որպէս սիմվօլ այդ յաւիտենական վշտին՝ սկսեց մաղվել գործարանի վրա։

Ճերմակ ճայերը ափից բարձրացան և ահա թռիչքներ են գործում ծովի վրա։

Սիրտս այնպէս տխուր է, մելամաղձոտ։

Գլխաքաշ ու մտածկոտ, որ այս արշալուսին թաղման ուղարկեցի իմ բոլոր եղբայրներին, ես դառնում եմ դէպի գրասենեակ, և յանկարծ դէմ ու դէմ վազում է մի պատանի, մի կայտառ ու առողջ պատանի։

Ես կանգ եմ առնում։

— Ի՞նչ էք ուզում։

— Հասկացրէք մեքենապետին, որ ես հինգ րոպէ ուշացել եմ ժամանակից։

— Այդ դէպքում դուք մինչև նախաճաշ իրաւունք չունէք աշխատելու։

— Անչափ խնդրում եմ, որովհետև հինգ րոպէի համար ես կորցնում եմ ամբողջ երկու ժամ։

Ես աւելի մռայլվում եմ և կարդալուս կանգնում այդ տղայի առաջ։

Ա՜խ, եթէ այս լուսաբացը մի փոքր աւելի տաք, մի փոքր աւելի ջերմացնող լինէր։

Տղան աւելի է թախանձում ու կրկնում իր խնդիրքը։

Ես նայում եմ նրա աղերսող աչքերին, որ այնքան միամիտ է իր խնդիրքի մէջ, լայն ճակատին, որ մրի մէջ աւելի սիմվոլիկ և աւելի գեղեցիկ է երևում, և ապա մեքենապետին, որ վիճելու ոչ մի տրամադրութիւն չէ ցոյց տալիս, ու ապա պատասխանում տղային, որ դեռ սպասում է և որ այնպէս ցաւեցրեց իմ սիրտը այս առաւօտ։

Ու ես կրկնում եմ.

— Հասկանում եմ ձեր անհանգստութիւնը. բայց կանո՞նը, դեռ թարմ տղայ, բայց գործարանի երկաթէ օրէնքը, իմ լաւ բարեկամ...

Ա. Զանեան

Գանձակի հայերի անհեռատեսութիւնը միայն սրանում չէ։ Նրանք ժամանակին չուզեցին ռուսաց եկեղեցու համար գետին յատկացնել, և վերջինս շինված է դարձել թուրքաց թաղում։

Վերջերս որոշված էր նահանգական դատարանի շինութիւնը կառուցանել հայոց թաղում, Նաքաթեանների կալքում, բայց, շնորհիւ հայերի անփութութեան, այս էլ հայերի ձեռքից ընկաւ, և նահանգական դատարանը շինվելու է թուրքաց մասում։

Այս բոլորի հետևանքն այն է, որ այժմ թուրքաց մասը ծաղկում է, առաջադիմում, իսկ հայոց մասը ընկնում ու մի մեծ գիւղի տպաւորութիւն թողնում, այլ ոչ քաղաքի։

Վերջալէս երկաթուղու կայարանի հեռաւորութիւնը շատ մեծ վնասներ պատճառեց հայերին հայ-թուրքական ընդհարման ժամանակ. այն ինչ՝ այդ վնասները հայերը չէին կրի, եթէ նրանք փոքր ինչ հեռատեսութիւն ունենային և չը խնայէին մի 10—15 հազար ռուբլի։

Այժմ խօսվում է, որ Գանձակի միջով դարձեալ մի երկաթուղու գիծ է անցնելու թէ դէպի Դաշքէսանի գիւղի պղնձի հանքերը և թէ դէպի Պարսկաստան։ Մի քանի, թէ մի խումբ ինժեներներ արդէն հետազօտութիւնները կատարել են այդ ճանապարհի համար և ասում են, որ մի քանի ծրագիրներ կան նրա մասին։ Շատ ցանկալի է և սպասելի, որ գոնէ այս գիծը և նրա կայարանը լինէին հայերի մասում։ Հայերը պէտք է ամէն ջանք գործ դնեն այս բանը աջողեցնելու համար, և կարծվում է, որ եթէ աշխատող լինի, հեշտ գլուխ կը բերվի այս բանը, մանաւանդ որ, ինչպէս լսում ենք, յիշեալ գործի գլուխ անցնողների շարքում կան և անուանի հայեր, որոնք պէտք է որ աշխատեն յօգուտ հայերի։

Յովսէփ Խօջայեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԹԻՖԼԻՍ

◆ «Մշակի» ներկայ համարը բաղկացած է $1\frac{1}{2}$ թերթից։

◆ Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկի միջնորդութեան համաձայն Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրոնցօվ-Դաշկովը թոյլատրեց կատարել Թիֆլիսում տեղի ունեցող տրադիցիոն «ղէյնօբան»՝ Բարեկենդանի տօների առիթով։ «Ղէյնօբան» լինելու էր Բուն-Բարեկենդանի օրը, այսինքն երէկ, շաբաթ, փետրվարի 15-ին։ Բայց որովհետև հնարաւորութիւն չը կար գլուխ բերել «ղէյնօբան», ուստի որոշվել է փոխարքայի կարգադրութիւնից օգտվել եկող տարվայ համար։

◆ Հրաժարական տուեց Թիֆլիսի ոստիկանապետ գ.-մ. Զասիպկինը, որ փետրվարի 14-ին դիւանատան մէջ վերջին հրաժեշտ տուեց իր ծառայակից ստորադրեալ ոստիկանական պաշտօնեաներին։ Զասիպկինի տեղ Թիֆլիսի ոստիկանապետ է կարգվում Սաբունչի-Բալախանիի ոստիկանապետ գնդապետ Զդանօվսկին։

◆ Մինչև այժմ Թիֆլիսը Թիւրքիայի հետ հաղորդակցութիւն էր ունենում Կ. Պոլսի միջոցով։ Ներկայումս առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնը յայտնել է Բօրսային կօմիտէտին, որ ռուսական հեռագրական ցանցը Թիւրքականի հետ կապված է Կարաուրգանի և Քեօթեկի միջոցով և որ հեռագրական հաղորդակցութիւնը գործում է արդէն։

◆ Այսօր, փետրվարի 16-ին, Կովկասեան Կայսերական Բժշկական Ընկ. մէջ, Գարդիշեան հայերէն լեզուով երեխաների համար կը կարդայ «Մինոնա»։ Նրանից յետոյ Նասիձէ վրացերէն լեզուով, ժամը 11-ից մինչև 12-ը, կը կարդայ երեխաների համար «Ինչ բան է սօլօն»։ Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 6-ից մինչև 7-ը՝ բժ. Բ. Աղասարեան հայերէն լեզուով կը կարդայ թոքախտի մասին։ Մուտքը ձրի է։

◆ Փետրվարի 17-ին կը կայանայ քաղ. վարչութեան նիստը, որտեղ ի միջի այլ գործերի պիտի քննվի և լոմբարդի համար 300,000 ր. փոխառութիւն կնքելու հարցը, լոմբարդի միջոցները ուժեղացնելու համար։

◆ Մօտ օրերս Կ. Պոլսի վրայով Թիֆլիս են գալու 22 հոգի ճապօնացի էքսկուրսանտներ։ Էքսկուրսիայի վարիչն է Ռուսաստանին տեղեակ պրոֆ. Եամասա։ Կովկասը դիտելուց յետոյ, էքսկուրսանտները կը մեկնեն դէպի հիւսիս։

◆ Կովկասեան մաքսատան կառավարիչ Լէբեդեվ փետրվարի 12-ին պաշտօնական գործերով մեկնեց Թիֆլիսից։ Նրա պաշտօնը վարում է իր օգնական Լօպատօ։

◆ Թիֆլիսում եկող յուլիսին մելիորատիվ համագումար կազմակերպող կօմիտէտի փետրվարի 11-ին կայացած ժողովում, կօմիտէտի նախագահ ընտրվեց փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական հօֆմէյստէր Պետերսօն։

◆ Նահանգապետը թոյլատրել է երեխաներին խնամող Թիֆլիսի ընկ. վարչութեան իր օգտին մի տարի ժամանակով նուիրաբերութիւններ հաւաքելու։

◆ Թիֆլիսի քաղ. սանիտարա-բժշկական վերատեսուչ բժիշկ Կ. Ն. Սահաթեան կազմել է մի նախագիծ Թիֆլիսում «Շուտափոյթ բժշկական օգնութիւն հասցնող» մի նոր ընկերութիւն հիմնելու համար։

◆ Մեծ-Պասի առաջին շաբաթում ըստ սովորականին ոչ մի թատրօնական կամ այլ ներկայացում չէ լինելու։

◆ Կանանց բարձր դասընթացքների դասատուներ Գ. Պ. Բարաչուևին և Ա. Վ. Մարկովին թոյլատրված է Թիֆլիսում հրատարակելու ռուսերէն լեզուով մի թերթ «Извѣстія тифлисскихъ высшихъ женскихъ курсовъ» անունով, որը լոյս է տեսնելու տարեկան երեք անգամ։

—

ԿՈՎԿԱՍ

◆ Նախանցեալ օրը Թիֆլիս բերվեցին Ախթալա կայարանի մօտերքը ձերբակալված 5 հոգի, որոնց կասկածում են գնացքը կողոպտելու մէջ։ Ձերբակալվածներից երկուսը հայեր են, երեքը վրացի։ Նրանցից մէկի մօտ գտնվել է մի ատրճանակ։

◆ Քութայիսում հաւերի մէջ խիստ տարածված է ժանտախտը և անխնայ կոտորվում են հաւերը։ Ուստի զգուշացնում ենք, որ Թիֆլիսում այդ կողմերից բերված մորթած հաւեր չառնել։

◆ Քութայիսից մեզ գրում են. «Այստեղ զանազան շրջաններում շատ են խօսում այն մասին, թէ հիմնվում է մի վրացական կենտրոնական բանկ։ Այդ մասին այստեղ նոյնիսկ ժողովներ են տեղի ունենում։ Գլխաւոր վարչութիւնը պէտք է գտնվի Թիֆլիսում, իսկ ճիւղեր պէտք է ունենայ Քութայիսում և Բաթումում։ Իբր թէ այդ գործում գլխաւոր գումարը մտցնելու են Բագուի միլիօնատէրեր Թաղիևը և Մուսա-Նաղիևը»։

—

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Գօրեմիկինի նախագահութեամբ կայացած մինիստրների խորհրդի նիստերում մշակվել է ներքին քաղաքականութեան ուղղութիւնը։ Ֆինլանդիայի վերաբերութեամբ մնում է առանց փոփոխութեան հին «կուրսը»։

◆ Պետերբուրգի ղեկավար շրջաններում ցաւում են Կոկօվցևի հրաժարականի համար։ Նոյնիսկ հնարաւոր է համարվում, որ նա շուտով կրկին կոչվելու է պրեմիէրի պաշտօնին։

◆ Արժանահաւատ աղբիւրներից տեղեկացնում են, որ ֆինանսների մինիստրի օգնականներ նշանակվել են ճան. հաղորդակց. մինիստրութեան դիւանապետ Տուգան-Բարանօվսկի և առևտրի մինիստրութեան դիւանապետ Պրիլէժաևը։

◆ Կոմս Ալէքսէյ Տօլստոյը յարեց ֆուտուրիզմին, որ, Տօլստոյի կարծիքով, ապագայ ունի։

◆ Պետական Դումայի շրջաններում յայտնում են, որ զինուորական մինիստր Սուխօմլինօվը մնալու է իր պաշտօնում։

◆ Կօմմիսարժեվսկայայի մահվան 4-րդ տարեդարձին Պետերբուրգում բազմաթիւ յարգողների ներկայութեամբ կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ և բացվեց հանգուցեալ դերասանուհու արձանը, որի պատուանդանը զարդարվեց անթիւ պսակներով։

◆ Ֆինանսների նոր մինիստր Բարկ մտադիր է օղու մենավաճառութիւնը փոխարինել հացի մենավաճառութեամբ։ Այդ նպատակով Բարկ ամենուրեք Ռուսաստանում հիմնելու է աւելորդ հացահատիկի շտեմարաններ։

◆ «Г. M.»-ն հաղորդում է, թէ իբր ներքին գործերի մինիստր Մակլակօվին յաջորդելու է նրա օգնական Ջունկօվսկին։

◆ Ժող. լուս. մինիստր Կասսօն Պետերբուրգից մեկնել է դէպի Ղրիմ իր կալուածքը։ Այնտեղից նա մտադիր է անցնել արտասահման։ Իր պաշտօնին Կասսօն վերադառնալու չէ այլ ևս։

◆ Պետերբուրգում մինիստր. կաբինէտի մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնների առիթով, կայացաւ կադէտների կուսակցութեան արտակարգ համաժողովը։ Ոմանք առաջարկեցին բարենորոգումների գործադրութեան համար Պետական Դումայում ստեղծել ձախակողմեան կենտրոն զէմստվային հոկտեմբերեանների մասնակցութեամբ։ Պետրունկևիչը և Միլիւկօվը առարկեցին, մատնանշելով որ հոկտեմբերեանները հաստատակամ չեն. եթէ նրանց հետ հնարաւոր լինի համաձայնութիւն կապել, անշուշտ կադէտները կարճելու են իրանց ծրագիրը։ Կառավարութեան կազմի փոփոխութիւնները նշան են դէպի աջ թեքվելու. հոկտեմբերեաններն արդէն բանակցում են Գօրեմիկինի հետ, և ուստի նրանք միայն պատասխանատու կը հանդիսանան՝ եթէ վերջ ի վերջոյ ըէակցիան ուժեղանայ։ Իսկ եթէ հոկտեմբերեանները պաշտպանեն կադէտների ծրագիրը, այն դէպքում կարելի է նրանց հետ համաձայնութիւն կայացնել։

◆ Կ. Պոլսի ռուսաց դեսպան հօֆմէյստէր Գիրսը արդէն հասել է Պետերբուրգից իր պաշտօնատեղին։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

◆ Նաձալադեվի քաղաքամասի բանուորութեան համար ժողովրդական համալսարանի վրաց սեկցիան բանում է երեկոյեան սիստեմատիկ կուրսեր։

◆ Նոյն սեկցիան այսօր, կիրակի, Ժողովրդական Տանը յօգուտ ժողովրդական համալսարանի ընկերութեան կազմակերպում է գրական-երաժշտական ցերեկոյթ հետաքրքրական ծրագրով։

◆ Վրաց բանաստեղծ Էդվօշվիլին, որ թոքերի հիւանդութիւնից բժշկվում է Սուխումում, ենթարկվել է բժշկական կօնսիլիումի, որը և գտել է, որ վտանգը անցած է և նա առողջանալու վրա է։

◆ Քութայիսի «Էրի» լրագիրը միջոցներ չունենալու պատճառով դադարել է լոյս տեսնելուց։

◆ Փետրվարի 14-ին ժողովրդական թատրօնում վրաց թատրօնական սեկցիան շնորհալի դերասան Գօցիրիձէի բենեֆիսին տալու է «Տարտիւֆ» և «Բժշկի հօնօրար» ներկայացումները։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆԻ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

—

Գեղագիտական Սալօնի հերթական երեկոյթը, որ կայացաւ ուրբաթ, փետրվարի 14-ին, նուիրված էր ֆուտուրիզմին։

Դասախօսում էր Յ. Գնունեան։

Սկզբում դասախօսը խօսեց այն մասին, որ ամէն մի նոր հոսանք հալածանքի ու արհամարհանքի է ենթարկվում ամենուրեք և հայերիս մէջ մանաւորապէս, հայերիս, որի կեանքը նման է մի «տաք ճահճի, ուր մարդու ոտքեր են տաքանում», նման է մի «հոտած լագանի», որից զարշահոտութիւն է բուրում։ Ապա ֆուտուրիստական գրականութիւնը հակադրեց Սայեաթ-Նօվայի երգերին և ողջ հայ գրականութեան։

Ֆուտուրիստների գրուածքները շարժում են մեր հոգու լարերը և մեր յոյզերը, ասաց դասախօսը։

Բայց այն բանաստեղծութիւնները, որ կարդացվեցին դասախօսութեան ժամանակ, ապահով ենք, որ ոչ-ոքի յոյզերն ու լարերը չը շարժեցին, որովհետև ոչոք ոչինչ չը հասկացաւ այն խեղաթիւրված բառերից։

Ֆուտուրիստները, ասաց դասախօսը, աշխատում են, որ խօսակցութեան ժամանակ քիչ էներգիա սպառվի։ Բայց հենց այդ ֆուտուրիստների իւրաքանչիւր բառը, էլ չենք ասում նախադասութիւնը, հասկանալու համար հարկաւոր են ոչ միայն գերագոյն էներգիա, այլ և օրեր, շաբաթներ և տասը ֆուտուրիստի բացատրութիւն. տասն ենք ասում նրա համար, որովհետև ֆուտուրիստներն էլ իրար չեն հասկանում և տարբեր են։

Ֆուտուրիզմը չեն հասկանայ միայն պահպանողական մարդիկ,— ասաց դասախօսը։

Դասախօսութեան վերջում Յ. Ակունեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցան մտքերի փոխանակութիւն։ Խօսեցին Ա. Աթմաճեան, Յ. Սօլովեան, Բ. Իշխանեան, Ա. Ցեթվաձեան, Յ. Ակունեան, Աստ. Երիցեան և այլք։ Խօսողները ամենքն էլ բացասաբար վերաբերվեցին դէպի ֆուտուրիզմը, անուանելով այդ անաջող ծնունդ, նեարդային խանգարման արդիւնք և այլն։

Երեկոյթին մէջ ընդ մէջ եղան երաժշտական նուագումներ։

Երեկոյթը վերջացաւ ժամը 1-ին։

Ս. Ր.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Հայկական Թատրոն

Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան խումբը իր վերջին ներկայացմանը՝ փետրվարի 13-ին՝ դրել էր Դ. Դեմիրճեանի պատմական «Վասակ» դրաման 4 գործ., 16 պատկերով։

Պատմական դրամաներ մենք շատ ունենք, որոնք բոլորն էլ կեղծ-դասական դպրոցին են պատկանում, ուր հերոսները առանց գործելու խօսում են, ղաւում են, հայրենասիրական ճառեր քարոզներ են ասում. ուր բոլոր հայերը գրեթէ յաղթողներ են, իսկ եթէ յաղթող չեն, բարոյական տիպարներ են, բացի «անխուսափելի» մատնիչներից, իսկ հակառակորդը շուն է, հառամզադա է և այլն. և եթէ այնու ամենայնիւ հայը խորտակվում, ընկնում է, դրա պատճառը ոչ թէ հասարակական-քաղաքական հանգամանքներն են, այլ հայ «մատնիչը», ազգի «դաւաճանը»...

Պատմական Վասակը դարերի ընթացքում համարվել է դաւաճանութեան մարմնացում. Վասակը հասարակ անուն է դարձել, որ նշանակում է մատնիչ, հայրենիքի դաւաճան... Դա Աւարայրի ճակատամարտի երգիչ Եղիշէի աւանդն է, որ, սակայն, ժամանակակից պատմական քննադատութեան տեսակէտից կորցնում է իր բացարձակ նշանակութիւնը։

Խօսելով Դեմիրճեանի «Վասակի» մասին, նախ պէտք է ասենք, որ մենք ի նկատի ունենք միայն այն, ինչ տեսել ենք բեմի վրա։ Լսեցինք, որ պիէսը դրվել է որոշ կրճատումներով, իսկ այդ հանգամանքը կարող է և խոշոր նշանակութիւն ունենալ առանձին տեսարանների ներքին շաղկապի տեսակէտից։

Իր դրամայի նիւթ հեղինակը ընտրել է հայ պատմական անցեալի հետաքրքրական մօմենտներից մէկը, որը շատ շատ հեղինակ-հեղինակների համար գրաւիչ է եղել։ Այդ մօմենտի հետաքրքրական դէմքերն են համարվել Վարդան Մամիկոնեանն ու Վասակ Սիւնին—մէկը դրական, միւսը բացասական գծերով։ Դեմիրճեանի դրամայի գլխաւոր հերոսներն էլ նոյն դէմքերն են, սակայն նրա Վասակը մատնիչ չէ, դաւաճան չէ, այլ հեռատես և յարմարվող քաղաքագէտ։

Բայց այժմ այդ հանգամանքը չէ մեզ հետաքրքրողը. դրամայի նպատակը պատմական այս կամ այն անձի արդարացումն ու դատապարտութիւնը չէ։ Մեզ հետաքրքրում է այն հարցը, թէ ինչպէս է հանդէս գալիս Վասակը, թէկուզ դրական, որպէս հոգեբանական տիպ, և թէ որքան հեղինակը կարողացել է թափանցել իր պատկերացրած հերոսի հոգու խորշերը, իր առաջը դրված նիւթից որքան կարողացել է դրամատիկական մի հիւսուածք, մի ամբողջութիւն կերտել։

Ով կարդացել է Դեմիրճեանի բանաստեղծութիւնները և ապա տեսել նրա «Վասակ» դրաման, չէ կարող չը համաձայնվել այն մտքի հետ, որ երկրորդը առաջինների շարունակութիւնն է, որ «Վասակի» մէջ նոյն տատանվող անհատականութեան սկզբունքն է տիրապետում, որ Վասակը պատմական անձնաւորութիւն չէ իր մտքերով ու յոյզերով, իր տատանումներով ու հոգեբանութեամբ. նա ժամանակակից է միանգամայն, պատմական կօլօրիտը միայն մի ֆօն է, ուրի վրա հեղինակը դրել է իր Վասակի նըկարը։ Այս դրաման, մեր կարծիքով, տակաւին մի ամբողջութիւն չէ կազմում։ Բայց ձգձգված է չափազանց, իբրև բեմական գրուածք. շաղկապը տեղ-տեղ արհեստական է և թոյլ։ Կարիք չը կար այդքան շատ պատկերներ տալ և ձանձրացուցիչ դարձնել պիէսը, եթէ դա իբրև բեմական գործ է հանդէս բերվում։ Եւ չը նայած պատկերների այդ մեծ թւին, կարելի է այնու ամենայնիւ ասել, որ գրուածքը կիսատ է, չէ վերջացրած։

Այնուհետև՝ իր Վասակին Դեմիրճեանը դրել էր շատ նեղ շրջանակի մէջ. դա աւելի շուտ իր զաւակների նկատմամբ մի ողբերգական սխալ գործած ծնող էր, քան իր հայրենիքը դէպի հեռու ապագան սևեռող քաղաքական գործիչ։ Այդ էր պատճառը, որ նա աւելի խօսող էր, քան գործող, իսկ հոգեկան պայքարը՝ հասարակական քաղաքական դերի տեսակէտից՝ աւելի մակերևոյթային։ Եւ որքան էլ հեղինակը աշխատել էր Վարդան Մամիկոնեանին յետին պլանում տեղաւորել, իսկ Վասակին առանցք դարձնել, այնու ամենայնիւ հերոսներից երկուսն էլ մնացել էին միևնոյն մակարդակում։

Վասակի տարտամ երևալու պատճառներից մէկն էլ՝ երկրորդական գործող անձերի տարօրինակ լռութիւնն ու ոչինչութիւնն է։ Լայն ծրագիրներ, լայն գործունէութեան շրջանակ որոնող Վասակին մենք մեծ մասամբ իր տանն էինք տեսնում։

Անկենդան էին, արհեստական նրա ձիգերը ժողովրդական ապստամբութեան հանդէպ՝ մի կողմից, Յազկերտի քաղաքականութեանը յարմարվելու՝ միւս կողմից։ Որոշ պաթոսից, բարձր տրամադրութիւնից, հանդիսաւորութիւնից զուրկ էին տեսարաններից մի քանիսը, ինչպէս Վասակի երդման և նախարարների խորհրդակցութեան տեսարանները։

Կենդանի էր Վասակը, գլխաւորապէս նրա հետ և Փառանձեմը իրանց ներքին տանջանքներով, երբ նրանց հոգուն տիրել էր Տիզբոնում պատանդ մնացած երկու որդիներին էլ կորստի մատնելու սարսափը։

Այդ տեսարանը ապացոյց է, որ հեղինակը ինքնուրոյն է եղել այդտեղ և ընտանեկան դրամա գրելու շնորհքից էլ զուրկ չէ։ Թէև իր դրամայի հերոսին նեղ շրջանակի մէջ է դրել նա, բայց սկզբնական գրագիրը ըստ երևոյթին եղել է լայն։ Նա նկատի է ունեցել բոլոր պատմական դէպքերն ու անձնաւորութիւնները, սակայն այդ բոլորի կօմբինացիան նրան չէ աջողվել։ Դրամայի պատմական բնոյթը ժամանակակից կօլօրիտի հետ չէ հաշտեցրել։

Դեմիրճեանի դրաման այս ձևով մնալ չէ կարող. նա կարօտ է պատկերների խմման, կրճատման. կարօտ է և վերամշակութեան։ Դրաման նիւթ շատ ունի, հոգեբանական տարրերից զուրկ չէ, ուստի և հնարաւոր կը լինի այդ բոլորի աջող կօմբինացիան։

Անցնելով խաղին, պէտք է ամենից առաջ նկատենք, որ «անսամբլը վատ չէր» պիէսը տապալելու մէջ... Բեմադրութիւնը անտանելի էր. դերակատարներից շատերը իրանց դերերը չը գիտէին, իրանց խաղալիք դերին ծանօթ չէին, պիէսի ոգին ըմբռնված չէր։ Ուստի և եթէ պիէսը տապալվեց, եթէ պատմական միջավայրի իլլիւզիան չը ստացվեց, պատճառներից մէկն էլ պէտք է անփոյթ վերաբերմունքի մէջ փնտրել։ Այդ վերաբերմունքը մենք նկատեցինք նաև «Օժիտի» ժամանակ, երբ դերակատարները կարծես in corpore աշխատում էին նպաստել պիէսի տապալման։

Դերակատարներից ոչ ոք չէր մտածել, չէր կենտրոնացել իր դերի վրա։ Եւ մարդ ցաւում է, թէ ինչպէս նոյնիսկ շնորհալի դերակատարներից մի քանիսը առանց իմանալու դերերը դուրս են գալիս բեմ և անկապ նախադասութիւններ ասում, անտեղի բացագանչութիւններ անում։

Սեզօնը վերջացաւ, և մենք պէտք է ասենք, որ ներկայ դերասանական խումբը, ճիշդ է, ունի շնորհալի, տաղանդաւոր ոյժեր, բայց նա ունի և անպէտք մարդիկ, շատերին պակասում է պատրաստութիւն, ձեռնհասութիւն, ուսումնասիրութեան շնորհք։ Այդ բոլորի մասին պիտի մտածել, պիտի մտածել և ապագայում ուղղել ներկայ սեզօնի մի շարք սխալները։

Դրամատիկական Ընկերութեան վրա պարտք կայ միջոցներ որոնել կանոնաւորելու թատրօնական գործը, թէկուզ այն շրջանակում, որի մէջ հնար ունի գործելու։ Զը պէտք է նա մոռանայ մի հանգամանք, որ հասարակութիւնը ամեն անգամ գրեթէ լցրել է թատրօնը, մանաւանդ աւելի մեծ հետաքրքրութիւն է ցոյց տուել ինքնուրոյն պիէսների նկատմամբ, թէկուզ սրանք որոշ պակասութիւններով օժտված լինեն։

Պէտք է օգտվի ընկերութիւնը այդ հանգամանքից և լուրջ մտածէ եկող սեզօնի մասին։

Սուրխաթեան

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

—

Հայկական առաջին երգիծաբանական երեկոյթը, որ կատարվեց չորեքշաբթի, փետրվարի 12-ին, Ժողովրդական Տանը, անցաւ բաւականին զուարճալի։

Ամենից առաջ դերասան Վրոյրը կարդաց Սալ-Մանի կազմած «Հայ թատրօնի նախաքրիստոնէական շրջանի» երգիծաբանական պատմութիւնը, որի մէջ սրամիտ կերպով ծաղրի է ենթարկվում ժամանակակից հայ թատրօնի պակասաւոր կողմերը։ Գրուածքն ունէր այնպիսի նրբութիւններ, որ այնտեղ եղած հասարակութեան մեծամասնութեան համար անհասկանալի մնաց։

Աջող էր կազմված և Մելիտօնի «Ժամանակակից թատրօնի» երգիծաբանական պատմութիւնը։

Այս վերջին գրուածքի ընթերցանութեան ընթացքում խաղացվեցին մի շարք պիէսներ՝ կարիկատուրայի վերածած։ Ինչպէս օրինակ Կարինեանի «Աշոտը», Սունդուկեանի «Պէպօն», Շիրվանզադէի «Չար ոգին», Ահարոնեանի «Ուխտվածները», Շանթի «Ճամբուն վրան» և «Հին Աստուածները»։

Ամենից պաւեշտականը Ահարոնեանի «Ուխտվածների» և Շանթի պիէսների կարիկատուրաներն էին։

«Ճամբուն վրայի» հինգ գործողութիւնը հինգ խօսքով վերջացաւ։ Վարագոյրը բացվեց, Վահրամը բարևեց օրիորդին և վարագոյրը իջաւ։ Գործողութիւնը վերջացաւ։ Այդպէս էլ մի-մի խօսքով վերջացան և միւս գործողութիւնները։

Վերջում խաղացվեցին «Օրհասական դեբիւտ» և «Կանանց դերձակ» վօդէվիլները։ Երկուսի խաղն էլ աջող էին։

Ս. Ր.

ՉԱՓԱԶԱՆՑ ՇԱՏ ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

—

Ակնյայտնի երևոյթ է, որ գիւղացու ֆիզիքական կարողութիւնները աւելի ուժեղ են, քան քաղաքացունը, չը նայած որ քաղաքացին աւելի է սնունդ ստանում, քան գիւղացին։ Ուրեմն կան որոշ պատճառներ, որոնք ազդում են քաղաքացու ֆիզիքական թուլութեան վրա։ Այդ պատճառների թւում մեծ դեր է խաղում էլեկտրականութիւնը։

Արդէն հաստատված է, որ անթել հեռագրի ալիքները ազդում են մթնոլորտային պերտուրբացիայի վրա։ Ինչպէս կարող է դիմադրել մարդկային խեղճ ուղեղը այդ դեռ քիչ յայտնի ոյժի էլեկտրականութեան վնասակար ազդեցութեանը։

Երկրագունդը, որի վրա մենք քայլում ենք, միթէ չէ խճողված էլեկտրական հոսանքով։ Միթէ մեր գլխի վրա, մեր շրջապատը չի վխտում էլեկտրական լոյս։ Այդ լոյսը առանձնապէս վատ ազդեցութիւն է անում մեր մարմնի վրա։ Մեր մարմնի հիւսուածքները չեն ընտելացած այդ լոյսին։ Ինֆօնսուս կարմիր և ուլտրա-մանիշակագոյն ճառագայթները առթում են յոգնածութիւն, ախորժակի բացակայութիւն։ Ահա թէ ինչու քաղաքացիները, մանաւանդ մեծ ու հարուստ քաղաքների բնակիչները, ընդհանրապէս ֆիզիքապէս թոյլ են լինում, ջղերը յոգնած։

Ի. Իսկէնդէրեան

ՄԱՄՈՒԼ

«Temps» թերթի վերջին համարներից մէկում կարդում ենք հետևեալ հետաքրքրական տեղեկութիւնները Ի. Լ. Գօրեմիկինի ծրագրի մասին։

Դուման չէ կարող մինիստրների խորհրդի նոր նախագահին իրան հակառակորդ համարել։ Ընդհակառակը, նա կը ցանկանար այդ երկրասպրդ հիմնարկութեան ամրապնդումը։ Նա անկեղծօրէն ցանկանում է, որ երկիրը կառավարվի իսկապէս սահմանադրական օրէնքներով, և իր պատրաստակամութիւնն է յայտնում անել այն ամէնը, որպէսզի վերջ տրվի ճնշումներին, որ հետևանք է ադմինիստրացիայի կողմից իր իշխանութիւնը ի չարը գործ դնելու։

Ինչ վերաբերում է արտաքին քաղաքականութեան, Գօրեմիկինը բոլորովին այնպիսի գերմանասէր չէ, ինչպէս ներկայացնում են նրան։ Նրա վերջին խօսակցութիւնը Դելկասսէի հետ, որ ունեցել է նրա մեկնելուց առաջ, ցոյց է տալիս, որ Գօրեմիկինի բոլոր համակրութիւնները պատկանում են Ֆրանսիային։

Ահա մի քանի խօսքով նրա արտաքին քաղաքականութեան հիմնական դրութիւնը։

Ամենից առաջ՝ նրա հիմքն է կազմում ռուս-ֆրանսիական դաշնակցութիւնը։ Նա կը ցանկար, որ այդ դաշնակցութիւնը լինէր աւելի իրական և մտնէր կեանքի մէջ։ Բացի այդ, նա կը ցանկար, որ դաշնակցութիւնը ընդունէր առաւել կատարեալ ձև, որպէսզի ֆրանսիական կապիտալը բացառապէս ֆինանսական բեռուսի դեր չը խաղար, այլ իրան տեղ գտնէր ռուսական արդիւնաբերութեան և խոշոր ձեռնարկութիւնների մէջ։

Գերմանիայի վերաբերմամբ Ռուսաստանը պէտք է պահպանի իր բարի դրացիական յարաբերութիւնները։ Սակայն մինիստրների խորհրդի նախագահը երկիւղ է կրում գերմանացիների՝ Թիւրքիայի գործերին խառնվելուց, մանաւանդ Փոքր-Ասիայում։

Ինչ վերաբերում է Անգլիային, Գօրեմիկինը կը ցանկար, որպէսզի ռուս-անգլիական բարեկամութիւնը հանգչէր առա-

ւել լուրջ և պակաս անորոշ հիմքերի վրա, քան ներկայումս է։

Գորեմիկինի կարծիքով, Ռուսաստանը չը պէտք է թոյլ տայ իրան հրապուրվելու որևէ արկածախնդրութեամբ ոչ Բալկաններում և ոչ Հեռաւոր Արևելքում։ Այս հայեցակէտը բացատրվում է այն երևակայութիւններով, որոնց բաժանում են կառավարիչ շրջանները և որոնց վրա մատնանշեց Սազօնովը Պետական Դումայի բիւջէտայի յանձնաժողովում, այսինքն գործողութիւնների ազատութիւն պահպանելու անհրաժեշտութեան մասին, որպէսզի Ռուսաստանը կարող լինի գալիք 1917 թ. Գերմանիայի հետ առևտրական պայմանագիր կնքելու։

Եթէ ինկատի, ունենք, որ «Tamps»-ը շատ մօտ է ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրութեան, այն ժամանակ այդ թերթի Պետերբուրգի թղթակցի հաղորդածները կընդունեն միանգամայն որոշ բնաւորութիւն։

*

Բաթումում լոյս տեսնող վրաց «Բաթ. Գազ.» լրագիրը «Մշակում» վրաց շնորհալի դերասան Կիպիանիի յոբելեանի առիթով տպված յօդւածի համառօտութիւնը առաջ բերելով իր «Հայ մամուլը» վերնագիրը կրող յօդւածում, ի միջի այլոց, ասում է.

Դերասան Կոստ. Կիպիանիի յոբելեանը մեծ համակրութիւն գտաւ ոչ միայն վրաց մամուլում, այլ և հայ մամուլում։

«Մշակ» լրագիրը ջերմագին խօսքերով նկարագրելով նրա գործունէութիւնը և ունեցած սերտ յարաբերութիւնը հայ դերասանների ու յայտնի դրամատուրգ հանգուցեալ Սունդուկեանի հետ, իր կողմից շնորհաւորելով Կիպիանիի յոբելեանը ցանկանում է նրան երկար կեանք և միևնոյն ժամանակ ցանկութիւն յայտնում, որ յոբելեարի օգտակար և օրինակելի գործունէութիւնը օրինակ դառնայ հայ և վրացի երիտասարդ դերասանների համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 14 փետրվարի

Խնդրում ենք չը մերժել կարելիութիւն տալու մեզ ձեր թերթի միջոցով յայտնելու ընթերցող հասարակութեան, որ այսօրվանից մենք հրաժարվում ենք որևէ մասնակցութիւն ունենալ «Закавказье» թերթի հետ։

Լեվ. Կիպիանի, Ն. Թարխանով (Ն. Տ.), Փ. Սիբիրսկի, Ն. Կուշնիր, Երուանդ Աւետիսեան։

—

Թիֆլիս, 1 փետրվարի

17 տարի է Վերայի հայոց գերեզմանատունը կառավարում է մի միայուն հոգաբարձութիւն՝ բաղկացած 5 անդամից՝ մէկը հոգևորական, չորսը՝ աշխարհական։

Ինչպէս ասում են, հէնց առաջին տարում, անդամներից երկուսը, չը համակերպվելով միւս ընկերների գործելակերպին, հեռանում են, առանց գրաւոր հրաժարական ներկայացնելու հոգևոր իշխանութեանը։

Այնուհետև երկու հոգի են կառավարում մինչև այսօր գերեզմանատունը. գեներալ Ղօրղանեան և Ց. աւ. ք. Մարտիրոսեան, որ առանձին ռոճիկով վարում է և հոգաբարձութեան քարտուղարութիւնը, իսկ ներկայումս է և վիճակային կօնսիստորիայի անդամ։

Ի՞նչպէս է ընտրվել հոգաբարձութիւնը, մեզ յայտնի չէ. ինչ սկզբունքներով է ղեկավարվում, այդ էլ յայտնի չէ. միայն այսքանը յայտնի է, որ բոլոր գործերն ու հաշիւները կենտրօնացած են եղել գեներալ Ղօրղանեանի և քարտուղար-անդամ Ցովհաննէս աւ. ք. Մարտիրոսեանի ձեռքում, որոնք և անկօնտրօլ և անպատասխանատու վարել են գերեզմանատան գործերն ու հաշիւները այնպէս, ինչպէս կամեցել են։ Հոգևոր իշխանութեան հետ հոգաբարձութեան յարաբերութիւնը արտայայտվել է այսպէս. տարվայ վերջը մի քանի ընդհանուր խօսքերով ու թւերով տեղեկութիւն է տրվել հոգևոր իշխանութեանը գերեզմանատան մուտքի և ելքի մասին։

Ուրիշ ոչինչ։

Ոչ հոգաբարձութիւնն է մտածել, որ դա հաշւետւութիւն չէ, ոչ հոգևոր իշխանութիւնն է ի կարգ հրաւիրել հոգաբարձութեանը։

Շնորհիւ այն հանգամանքի, որ գերեզմանատան եկեղեցին այժմ ունի մի երիտասարդ և աչքաբաց քահանայ, տէր-Նիկողայոս Բաւէեանց, վերջերս միայն, պատահաբար, հոգաբարձութեան գործունէութեան մէջ բացվում են աչք ծակող պակասութիւններ, որպէս թէ պ. Ղօրղանեանը մի ծախած գերեզմանատեղ մօտ մի տարի առաջ կրկին ծախել է 100 ր. և մուտք չէ մուծել։ Գերեզմանատան քահանայի ձեռքով բացվելուց յետոյ՝ Ղօրղանեանը գալիս է առաջնորդարան և այնտեղ մուծում է այդ փողը մատեանի մէջ։ Որպէս թէ մի ուրիշ գերեզմանատեղի համար ստանում է 15 ր., իսկ մատեան մուծված է միայն 3 ր.։

Ասում են, որ առաջնորդը գերեզմանատան հաշիւները առել է Ղօրղանեանի ձեռքից, յանձնել է տէր-Նիկողայոս Բաւէեանին, որին նշանակել է ժամանակաւոր երէցփոխ գերեզմանատան ս. Խաչ եկեղեցու։

Մի ձեռնհաս քննութիւն, որ նշանակել է առաջնորդը կօնսիստորիայի իրաւաբանի ղեկավարութեամբ, անշուշտ կը պարզէ, թէ որքան ճշմարիտ են պտտվող շշուկներն ու առէ-կօսէները։

Իսկ թէ այս քննութիւնը երևան կը հանէ նորանոր զեղծումներ ու սխալներ, ո՞վ կը լինի պատասխանատու. միայն հոգաբարձութիւնը իր անդամ-քարտուղար աւ. քահանայով միասին, որ միաժամանակ և կօնսիստորիայի անդամ է, թէ ամբողջ կօնսիստորիան իր հին՝ անհոգ կազմով, այդ կը տեսնենք յետագայում։

Դիտող

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իգդիր, 5 փետրվարի

Կ. Հ. Բ. Ընկ. Ալիգամարի ճիւղի վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը «բազուեցի մի խումբ նուիրատուներին», որոնք մի օրինակ «Մշակ» են նուիրել ճիւղիս գրադարան-ընթերցարանին 1914 թ. համար։

Ի դիմաց վարչութեան՝

Ս. Ստեփանեանց

—

Գիրք գիւղ (Բագուի Ն.), 27 յունվարի

Գիրք գիւղի ս. Պօղոսի և Պետրոսի եկեղեցին այս տօներին ստացաւ ա) գիրքեցի Սարգիս Մկրտչեանից մի վարագոյր (Թաւշեայ)՝ 100 ր. արժողութեամբ և մի զանգ՝ նոյնպէս 100 ր. արժողութեամբ. բ) բագուաբնակ Մովսէս Գէորգեանից ստացաւ մի պատկեր՝ 35 ր. արժողութեամբ։

Սրանով յայտնում եմ խորին շնորհակալութիւն այդ բարերար անձանց։

Գիրք գիւղի ծխատէր՝

Ալէքսանդր ք. Աբրահամեան

—

Նուխի, 22 յունվարի

Թոյլ տուէք շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր այն անձանց, որոնք աջակցել են «Աւետիս» ման գալու, պրոժեկտորի և մի ներկայացման կազմակերպելու մէջ յօգուտ տեղիս հայոց դպրոցի։

Պարտք ենք համարում յայտնել, որ ներկայացումից մնացել է՝ 73 ր. 80 կ., պրոժեկտորից՝ 21 ր. 27 կ., «Աւետիսից»՝ 188 ր. 90 կոպէկ։

Նախագահ հոգաբարձութեան՝

Արշակ քահ. Փալչեանց

—

Տրապիզոնից գրում են.

«Տաւրիկեան նահանգի Հին-Ղրիմ քաղաքում ապրող Պետրոս Աւետեանի հաւցրած զգալի նպաստով միանգամայն կարգի է բերվել Դէլի Բալթա գիւղի ազգային վարժարանը. վերոյիշեալ գիւղը նուիրատուի ծննդավայրն է։ Լինելով կարողութեան տէր և ըմբռնելով ուսման և կրթութեան նշանակութիւնը, պարոնը մտադիր է նման մի շարք բարեգործութիւններ անել։ Ցանկալի էր, որ օրինակը վարակիչ լինէր հայրենիքից հեռու ապրող, բայց ապահով վիճակ ունեցող թիւրքահայերի համար»։

ԽԱՂԱՂԱՍԻՐԱԿԱՆ

РАХ

ԱԶԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

(Զ. Միրովիչի՝ Մոսկվայի Խաղաղութեան Ընկերութեան մէջ արած զեկուցման առիթով)

I

XX դարում, երբ սօցիալական կեանքի մէջ յաղթանակում է կապիտալի ոյժը, իսկ քաղաքական կեանքի մէջ՝ սուինների ոյժը, առաջ է եկել ջերմ էնտուզիաստների մի փոքրիկ խումբ, որ երազում է հաստատել երկրագնդի վրա միայն մի կարգ և մի օրէնք—սիրոյ, արդարութեան և հաւասարութեան ոսկեդարը։ Ժ. Ռուսսօյի նման այդ նոր րէֆորմատորները հաւատում են մարդու բնածին առաքինութեան և նրա նման առաջ են քշում ժողովրդական աւտօնօմիայի թէօրիան, սակայն երբե՛ք ինքնորոշող ազգութիւն, ոչ անջատ ուրիշներից, այլ երբև մի օղակ ամբողջ երկրագնդի ազգութիւնների ընդհանուր շղթայի մէջ։ Առաջ է քշվում «Ազգութիւնների Դաշնակցութիւն» իդէան։

«Ազգութիւնների Դաշնակցութեան» գլխաւոր նախաձեռնողներից մէկը՝ Պելիսիէն հետևեալ կերպով է ձևակերպում իր հաւատամքը. «Բոլոր ազգութիւնները պէտք է հասկանան, որ ընդհանուր շահը պահանջում է, որ նրանք օգնեն իրար, միանան, ուղղեն իրանց բոլոր միահամուռ ջանքերը դէպի մարդու յաւէտ կռիւը՝ բնութեան դէմ, յանուն ընդհանուրի բարեկեցութեան, երջանկութեան և արդարութեան։ Միայն ազգերի միութիւնը կարող է դուրս բերել մարդկութիւնը իսկական պրօգրէսի ճանապարհի վրա, մինչ նուաճողների բազմաթիւ փորձերը, որոնք ձգտում էին հաստատել աշխարհի վրա ուժեղի իրաւունքը, վերջ ի վերջոյ պարտութեան էին մատնվում»։

Այդ հիման վրա՝ կեանքի նոր շինողները հրաւիրում են բոլոր ազգութիւնները միանալ «Ազգութիւնների Դաշնակցութեան» մէջ և միատեղ իրագործել իրանց իրաւունքները ինքնորոշման և ինքնակառավարութեան համար։

Անօգուտ անուրջ, ցնորք, կասեն պեսսիմիստները, որոնք կորցրել են իրանց հաւատը լաւագոյն ապագայի ժամանման մասին։ Անկասկած՝ էնտուզիաստների խմբակի քարոզութեան մէջ, որոնք կոչում են մարդկութիւնը միանալ եղբայրական սիրոյ հողի վրա, մեծ չափով մտաց օպտիմիզմ կայ։ Բայց վերջ ի վերջոյ ո՞վ է բոլոր դարերում առաջնորդել մարդկութիւնը առաջ, եթէ ոչ ոգևորվող օպտիմիստները, պրօգրէսի մասին վառ հաւատ ունեցողները։ Միթէ նրանք չեն կազմել ճշմարտութեան համար մարտնչողների առաջապահ գնդերը. միթէ նրանք չեն հանդիսացել բոլոր մեծ րէֆօրմների նախաձեռնողները։ Շատերը ընկճվել են պայքարի մէջ, կորել են, բայց գաղափարը չէ մեռել։

Յաջորդ անգամ մենք ցոյց կը տանք, թէ այդ գեղեցիկ գաղափարի, այն է՝ «Ազգութիւնների Դաշնակցութիւն» գաղափարի քարոզիչները ովքե՞ր են և ինչ միջոց են առաջարկում նրա իրագործման համար։

Հ. Ա.

—

Մոսկվայում, 1909 թ. հաստատված «Խաղաղութեան Ընկերութիւնը» («Общество Мира въ Москвѣ»), որի կանօնադրութիւնը հաստատված է կառավարութիւնից 1909 թ. յունիսի 1-ին, իրաւունք ունի բանալ Ռուսաստանի զանազան վայրերում ճիւղեր։ Ընկերութեան նախագահ իշխան Պ. Դ. Դոլգորուկովի յանձնարարութեամբ, Հ. Առաքելեան մտադիր է հիմնել Կովկասում ընկերութեան ճիւղը։ Հիմնադիր ժողովը ճիւղի կազմակերպութեան համար կը գումարվի առաջիկայ շաբաթ։

Խաղաղութեան Միջազգային Գլխաւոր Բիւրօն, որ գտնվում է Բերն քաղաքում, յայտնել է Հ. Առաքելեանին, որ նա ընտրված է «Խաղաղութեան Համաշխարհային Կօնգրէսի» նիստերից մէկում (Ստոկհօլմում) անդամ այն Ցանձնաժողովի, որին է յանձնված խաղաղասիրական դաստիարակութեան և միջազգային ուսուցման գործը (Commission d'Enseignement international et d'Education pacifiste)։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՕՆԳՐԷՍԸ

Գլազգօյում փակվեց անգլիական բանւորական կուսակցութեան հերթական կօնգրէսը, որին մասնակցում էին 400 պատգամաւորներ՝ մօտ 2.000,000 բանւորների կողմից։ Կօնգրէսը տևեց չորս օր։ Առաջին օրվայ նիւթը նուիրված է եղել կուսակցութեան ընտրողական ու պարլամենտական տակտիկայի հարցերին։

Խիստ քննութեան է ենթարկվում կուսակցութեան գործունէութիւնը պարլամենտում։

Նրա դիրքը պարլամենտում անորոշ ու անգոյն են գտնում. ասում են, որ նա չէ տարբերվում միւս կուսակցութիւններից, որ առանձին եռանդ չէ արտայայտում բանւորական դասակարգի շահերը պաշտպանելու մէջ։

Մի շարք ճառախօսներ՝ Անդէրսօն, Մակ-Կարտի, Տօրն և միւսները խիստ յարձակողական ճառեր են արտասանում, մեղադրում են կուսակցութիւնը նոյն իսկ գաղտնի համաձայնութեան մէջ կառավարութեան հետ։ Ցարձակումի, խիստ քննադատութեան է ենթարկվում լիբերալների հետ համաձայնութեան գալու տակտիկան։ Կուսակցութեան արմատական խումբը պահանջում է աւելի անկախ, նոյն իսկ ագրէսիվ դիրք բռնել պարլամենտում, զուտ բանւորական քաղաքականութիւնը առաջ մղելու համար։ Կենտրօնական կօմիտէի կողմից բոլոր յարձակումներին պատասխանում է Ր. Մակդօնալդը, որը հերքում է որևէ համաձայնութեան գոյութիւնը։

Երկրորդ օրվայ նիւթը ամբողջապէս նուիրված է եղել հարաւ-աֆրիկեան անցքերին, այսինքն այնտեղի բանւորների վերաբերեալ գործադրած միջոցների, ձերբակալութիւնների և աքսորումների առիթով։ «Մշակի» ընթերցողներին յայտնի է արդէն բանւորական կուսակցութեան այդ օրվայ որոշումը հարաւ-աֆրիկեան անցքերի առիթով։ Մաքառել պարլամենտում կառավարութեան գործողութիւնը օրինաւոր ճանաչվելու մասին մտցվելիք բիլլի դէմ։

Երրորդ և չորրորդ օրերի նիւթերը նուիրված են եղել սինդիկալիզմի և ընտրողական րէֆօրմի հարցերին։ Կեյրը բանաձև է առաջարկում, ուր յայտարարվում է, որ բանւորների դրութեան բարւոքումը կարելի է աջողեցնել միմիայն դրէդ-իւնիօնների և քաղաքական տակտիկայի համաձայն գործունէութեամբ։ Մակդօնալդը պատասխանում է, որ այդ բանաձևն ուղղված է սինդիկալիզմի դէմ. առաջարկում է կօնգրէսին արտայայտվել սինդիկալիզմի վերաբերեալ, որպէս մի որոշվի գործադիր կօմիտէի դիրքը։ Բանաձևը ընդունվում է կօնգրէսի մեծամասնութեան կողմից։

Սնօուդէնը բանաձև է առաջարկում պրօպօրսիօնալ ներկայացուցչութեան մասին։ Իր գեղեցիկ ու հիմնաւորված ճառում նախ ապացուցում է պրօպօրսիօնալ ներկայացուցչութեան գերազանցութիւնը բանւորական շահերի տեսակէտից, ցոյց տալով որ ձայնատւութեան միմիայն այդ ձևը կարող է ապահովեցնել բանւորական կուսակցութեան համապատասխան թիւը պարլամենտում։ Բանաձևը չէ ընդունվում։

Առաջարկվում և միաձայն ընդունվում է Դուբլինում գործադուլ անողների հետ ոստիկանութեան կոպիտ վարմունքի դէմ բողոքող բանաձևը։

Չորրորդ օրվայ նիստում մեծ կենդանութիւն է առաջ բերում առաջին անհրաժեշտութեան մթերքների—հաց, միս, վառելիք և այլն—գնի պետութեան կողմից կարգաւորելու խնդիրը։ Որոշվեց այդ հարցը առանձնապէս ուսումնասիրել և յետոյ արդէն քննութեան առնել։

Վերջում բանաձև էր դրված կուսակցութեան վերաբերմունքի մասին դէպի յօգնակի քուէտւութեան բիլլը։ Պարլամենտական խմբի փոքրամասնութիւնը գտնում է, որ այդ բիլլը առաջարկված է այն նպատակով, որպէսզի յետաձգվի ընդհանուր ընտրողական իրաւունքի և մասնաւորապէս կանանց ձայնատւութեան հարցը։ Պարլամենտական խմբի մեծամասնութիւնը և Մակդօնալդը գտնում են, որ, ընդհակառակը, յօգնակի քուէտւութեան բիլլը ընդունելով աւելի են մօտենում ընդհանուր ընտրողական րէֆօրմներին։ Վերջին, այսինքն յօգուտ բիլլի արտայայտվող բանաձևը ընդունվում է բանւորական կուսակցութեան ահագին մեծամասնութեան կողմից։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 4 փետր.

Գերմանական թերթերում հնարովի տեղեկութիւններ են տպված, թէ ռուսները շուտով թողնելու են Հիւսիսային Պարսկաստանը և հեռանալու են ընդմիշտ։ Դեռ չը գիտեն այդ օրինակ լուրերի հնարողները, որ եթէ գերմանական գաղութը անհրկիւղ գործարաններ է հիմնում Ատրպատականում, մէկը միւսի ետևից աւստրիացի, գերման վաճառատներ են բացվում Թաւրիզում և դրանց կօլօնիան ստուարանում հետզհետէ, այդ միմիայն շնորհիւ ռուսաց զէնքի զօրութեան է, այլապէս անհնար կը լինէր պահել այսօրվայ վիճակը։

«Մշակի» ընթերցողներին յայտնի է Սարաբից Թաւրիզ եկող մի հայի կորուստը, որ գալիս էր պօստաչու հետ։ Թուրք ընկերների ասելով՝ ճանապարհին յետ է մնացել և բուք բորանին խեղդամահ եղել։ Պօստաչին ձերբակալված էր. խեղդամահ Վարդան մուժամբարցու դիակը գտնվելով բերվեց Թաւրիզ։ Բժիշկները կտրեցին դիակը և հաստատեցին, որ ոչ թէ բուքից է մեռել, այլ մարդիկ խեղդել են նրան, մօտի փողը կողոպտելու նպատակով։ Խեղդամահ Վարդանը աղուէսի և գայլի մորթի էր հաւաքում։ Ցայտնի ոճրագործ պօստաչին, որին բեկզիագիները գործի են հրաւիրել, բռնված է և անշուշտ կրելու է իր պատիժը իբրև ոճրագործ։

Հայկազուն

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Ազգ. վարչութեան օրերը համրուած

Կ. Պոլիս, 30 յունվար

Կ. Պոլսոյ կեդր. վարչութիւնը, որ զանազան խնդիրներու մէջ բուռն յարձակմանց առարկայ եղած էր և չէր վայելեր երեսփոխանական ժողովին համակրութիւնը, որոշած է, կըսուի, հրաժարիլ և այս կերպով պահանջել անուղղակի՝ վստահութեան քուէ։

Երեսփոխանական շրջանակներու մէջ ընդհանուր տրամադրութիւնը դէպի վարչութիւնը լաւ չէ, սակայն ոմանք կը խորհին վարչութիւնը տապալելէ առաջ՝ անոր յաջորդներուն վրայ մտածել։

Նոյն իսկ մի քանի ազդեցիկ երեսփոխաններու միջև գոյացած համաձայնութեամբ մը, խորհուած է վարչութեան ատենապետութեան յարմարագոյն մէկը գտնել և անոր ներկայացուցած ընկերներուն վրայ կատարել քուէարկութիւնը և այսպէս իրարու համակարծիք մարդոցմէ կազմել վարչութիւն մը։

Այս նպատակով դիմում ալ կատարուած է, կըսուի, Կ. Պոլսոյ մէջ իբր վաճառական կարևոր դիրք ունեցող, զարգացման տէր և ազգային պաշտօններու մէջ փորձառու անձնաւորութեան մը՝ Մկրտիչ Մանուկեանին, որ մերժած է, կըսուի, իրեն եղած այս առաջարկը։ Հիմա չեմ գիտեր, թէ ուրիշի մը դիմում եղա՞ծ է։

Այդ դիմումը կատարողները ամեն զգուշութիւն ըրած էին գաղտնի պահելու իրողութիւնը, որ պոլսահայ մամուլէն ալ պահուեցաւ, և սակայն դիպուածով մը տեղեկացայ ես։

Նոյնպէս որոշ հոսանք մը կայ երեսփոխանաց մէջ՝ հարկադրելու վարչութիւնը, որ պաշտօնի վրայ գտնուած պահուն իսկ իր համարատւութիւնը ներկայացնէ, վասն զի լուրջ կասկածներ կան իր գործունէութեան վրայ։

Մասնաւորապէս մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուի վարչութեան՝ հայկական խնդրոյն վրայ տալիք բացատրութեանց, որ գրեթէ երեսփոխանաց մտքին մէջ շփոթ ձգող միակ պարագան է։

Ամեն պարագայի մէջ՝ վարչութեան օրերը համրուած են և իր անկումը անխուսափելի է։

Կրնայ ըլլալ, որ մի քանի օր ևս իր կեանքը երկարաձգուի, պարզապէս յաջորդներ գտնելու համար։

Շաւայլ

—

Հրաժարագիր ազգ. վարչութեան

Նախանձելի պայմաններու մէջ չէր, որ վարչութիւնս պաշտօնի կոչուեցաւ և իր պաշտօնավարութեան սկիզբէն իսկ ազգային կենսական շատ բարդ ու պատասխանատու խնդիրներուն առջև գտաւ ինքզինքը։ Վարչութիւնն իր կոչման բովանդակ գիտակցութեամբ, իր ոյժերու ներածին չափով, ոչինչ խնայեց պաշտպանելու և ապահովելու համար մեր ազգին շահերն և անոր ապագան։ Արտակարգ այս պարագաներուն մէջ կրնանք ունեցած ըլլալ կարգ մը թերութիւններ, բայց ի գործ դրած ենք նաև գերագոյն ջանքեր և զոհողութիւն, որուն համար կարծենք իրաւունք ունէինք՝ գոնէ քաջալերութիւն և արդար գնահատում մը սպասելու։

Ընդհակառակը մենք հանդուրժեցինք անարդար յարձակումներու, տեսանք արգելքներ և զգացինք շատ ծանր անարգանքներ, հանդուրժեցինք անոնց յամառութեամբ. մեծ ճիգ դրինք՝ լարելով մեր հոգեկան ամբողջ ոյժերը, պահեցինք մեր պաղարիւնութիւնը և մեր արժանապատւութեան հակառակ եղող յարձակումներու տոկացինք, միայն անոր համար, որ ազգային մեծ ճգնաժամի այդ օրերուն՝ չվտանգենք գործը՝ դասալիք ըլլալով։

Սակայն այսօր, երբ հասած ենք ցանկալի հանգրուանի մը, երբ մեր հեռանալովը կը հաւատանք, թէ չենք վտանգեր գործը և պատմութեան հանդէպ բաց ճակատով կըրնանք ներկայանալ, այլ ևս կուզանք մեր հրաժարականը մատուցանելու պատկառելի ժողովիդ, մեր գործունէութեան մանրամասն տեղեկատւութիւնը խոստանալով մատուցանել մօտ ատենէն։ Կը մաղթենք, որ ազգային իշխանութեան ղեկը յանձնուի մենէ աւելի ձեռնհաս անձերու, զի այսուհետև կայ նոյնքան լուրջ և տևական աշխատանք մը, որուն շնորհիւ միայն կարելի պիտի ըլլայ արդիւնաւորել մեր ազգային գոյութեան ու զարգացման համար ձեռք առնուելիք նոր պայմանները։

Մնամք խորին յարգանօք ի դիմաց ազգային կեդր. վարչութեան խառն ժողովոյ՝

Դիւան կրօնական ժողովոյ՝

Բ. ատենապետ՝ Մաղաքիա եպ. Տէրունեան

Ատենադպիր՝ Երուանդ վարդապետ

Դիւան քաղաքական ժողովոյ

Ատենապետ՝ Ս. Գարայեան

Ատենադպիր՝ Ս. Գասպարեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Օտարերկրեայ բանւորները Գերմանիայում.—Բեռլինում գահաժառանգի և մինիստրների ներկայութեամբ բացվեց գերմանական գիւղատնտեսական խորհրդի տարեկան ընդհանուր ժողովը։ Ընդունվեց այն վճիռը, որի մէջ ասվում է, թէ ազգային-տնտեսական գործին վտանգ է սպառնում օտարերկրեայ բանւորների կողմից, որոնցից կախում ունի գերմանական գիւղատնտեսութիւնը, և որով պահանջվում է վերջիններիս հետզհետէ հեռացումը։ Ասված է և այն մասին, որ պէտք է բարելաւել գերմանական գիւղատնտեսութեան բանւորների դրութիւնը և կռիւ մղել նրանց նուազման դէմ։

✦ Բալկանեան դաշնակցութիւն.—Ինչպէս հաղորդում են, Վիէննայում, բալկանեան նոր դաշնակցութեան լուրերն ի նկատի ունենալով, ջղային տրամադրութիւն է տիրում։ Առայժմ հանգստացնում են հաղորդելով, թէ յոյն-ռումինա-սերբիական դաշնակցութեան մասին եղած լուրերը չափազանցված են։ Անկասկած է համարվում միայն յոյն-սերբիական դաշնակցութիւնը։ Սերբիական դեսպան Եւանովիչը «Neue Freie Presse»-ում յայտարարում է, թէ բալկանեան՝ Բօլգարիայի մասնակցութեամբ կազմվող դաշնակցութեան մասին խօսելը վաղաժամ է։ Ցամենայն դէպս Սերբիան, նրա ասելով, հակված է ամեն կերպ աջողեցնել Բօլգարիայի մասնակցութիւնը դաշնակցութեան մէջ, եթէ նա անկեղծ ցանկութիւն ցոյց տայ դէպի այդ։ Ռումինիան, Եւանովիչի ասելով, նոյնպէս կը վարվի։ Բօլգարիան առայժմ չի ձևակերպել իր պահանջները։ Եւ դրանից եզրակացնում են, որ հնարաւոր է սերբերի և բօլգարների հաշտութիւնը՝ հողամասերի զիջումով։

Նոյն հարցի առիթով, ինչպէս յայտնի է, արտասահմանի մամուլի մէջ, Պետերբուրգում գումարված բալկանեան պետութիւնների ներկայացուցիչների համագումարի ժամանակ, լուրեր եղան, թէ այդ համագումարում փորձ արվեց բալկանեան դաշնակցութիւնը վերականգնելու։ Աւստրիական դիւանագիտութիւնը, «Kölnische Zeitung»-ի ասելով, նման վերականգնումը համարում էր անհաւատալի, իմանալով որ բալկանեան դաշնակցութիւնը, եթէ նա իրագործվի էլ, ուղղված կը լինի արդէն ոչ թէ Թիւրքիայի, այլ ուղղակի իր դէմ։ «Neue Freie Presse»-ն այդ և նման լուրերը հաստատելու համար յանձնարարեց իր թղթակիցներին այցելել բալկանեան քաղաքական գործիչներից մի քանիսին, որոնց թւում Պաշիչին և Իօնեսկուին։

Առաջինը պատասխանել է.

«Բալկանեան դաշնակցութեան վերականգնումը, Բօլգարիայի միացումով, այժմ չէր ենթադրվում։ Այն լուրերը, թէ իբր կամենում էինք Բօլգարիային գրաւել դէպի դաշնակցութիւնը՝ զիջելով նրան մակեդօնական շրջանների մի մասը, ճիշդ չեն։ Լրագիրներում այդ մասին շատ խօսվեց, բայց Բօլգարիայի կողմից ոչ մի առաջարկութիւն չի եղել։ Պետերբուրգում մենք խորհրդակցում էինք ընթացիկ հարցերի վրա, և ես կարող եմ յայտնել, որ այդ հարցերը կը վճռվեն միանգամայն խաղաղ ճանապարհով, որովհետև կիսով չափ նրանք արդէն վճռված են և նրանց կանօնաւորումը վերջնականապէս մտածված։ Մեր պետերբուրգեան խորհրդակցութիւնը բարենպաստ ազդեցութիւն կունենայ խաղաղութիւն հաստատելու գործում»։ Ի վերջոյ, Սերբիայի դէպի Աւստրիան ունեցած յարաբերութիւնների հարցի մասին, Պաշիչը պատասխանեց հետևեալը. «Այնտեղ, ուր չը կան խաղաղ ձգտումներ, նրանք խաղաղ պտուղներ չեն բերի»։

Նոյն ոգով արտայայտվել է և Իօնեսկին, ասելով որ բալկանեան նոր դաշնակցութիւն կնքելը՝ անհնարին է համարում, հնի այնքան անաջողութիւններից յետոյ։ Նրա կարծիքով, Բալկանների կօնֆեդերացիան, դրա մէջ մտցնելով և Թիւրքիային, կարող է միայն ուրախացնել խաղաղութեան բարեկամներին, սակայն դժուար թէ այդ իրագործվի։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Գերմանական եռանդուն սպառազինութիւնը հարկադրում է անգլիական ղեկավար շրջաններից պահանջել՝ որպէսզի Անգլիան ևս իր հերթին շտապով սպառազինվի։

✦ Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ Բ. Դուռը վերջնականապէս խզեց բանակցութիւնները «Ստանդարտ - Օյլ» ընկերութեան հետ՝ Բրուսսայի նաւթաբեր հողերի կօնցէսիայի հարցի առիթով։

✦ Հիւսիսային Եպիրոսում յայտարարված է ժամ. յունական թագաւորութիւն։

✦ Կ. Պոլսի գերմանական դեսպան Վանգենհէյմին, որ ներկայումս արձակուրդով այլ տեղ է գտնվում, Բեռլինից յանձնարարված է շտապել վերադառնալու իր պաշտօնատեղին և արգելք լինելու Բ. Դրան այն ձգտումներին, որոնք հետամուտ են մերձեցումն կապել երրեակ համաձայնութեան հետ։

◆ Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ զինուորական մինիստր Էնվէր-փաշայի և գերմանական զինուորական միսիայի յարաբերութիւնները օրէ-օր ստանում են սուր կերպարանք:

◆ Չինաստանում «սպիտակ գայլերի» գործունէութիւնը աստիճանաբար տարածվում է ժողովրդի մէջ: Իւանշիկայը անձամբ ղեկավարում է յեղափոխութեան այդ պրիօնէրների դէմ կազմակերպված կռիւը: Կալանաւորվածներին առանց դատի գնդակահարում են: Անգլիական մամուլը, նախատեսելով որ շնորհիւ «սպիտակ գայլերի» Չինաստանում սկսվելու են անկարգութիւններ, խորհուրդ է տալիս կազմակերպել ժանդարմէրիա պարսկականի նման:

◆ Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ հայերը նորից հրաժարվեցին Թիւրքաց պարլամենտի ընտրութիւններին մասնակցելուց, որովհետև «Մ. և Առ.» կօմիտէտը հայերին խոստացած 18 տեղը այժմ դարձնում է 13:

ԽԱՌԸ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Թռիչք Ովկիանոսի վրայով.—Ամերիկայի աէրօկլուբը յայտարարել է, որ այս գարնանը աէրօպլանը թռիչք կը կատարի Ատլանտեան ովկեանի վրայով: Աէրօպլանը կը բարձրանայ Նիւֆաունդլէնդ կղզուց և կը դիմի Իռլանդիա: Սպասում են, որ թռիչքը տեղի կունենայ 15 ժամվայ ընթացքում: Աէրօպլանը ունի մօտոր, որն իր մէջ ամփոփում է 200 ձիու ոյժ, որը նրան հնարաւորութիւն կը տայ 160 վերստ տարածութիւնը մի ժամում անցնելու: Աէրօպլանի ներքին մասը իրանից ներկայացնում է մի նաւ, որ, աէրօպլանը ընկնելու դէպքում, ճանապարհը կարող է շարունակել ջրի վրայով: Աէրօպլանը կառավարելու են անգլիական մի օֆիցէր և ամերիկական նաւաստիների մի աւիատոր:

◆ Փառահեղ մահ.—Գերմանական թերթերը հաղորդում են միանգամայն անհաւատալի մի տեղեկութիւն: Ինչպէս յայտնի է, այս տարի Եւրօպայում սաստիկ ցրտեր են լինում: Այդպիսի ցրտերից ազատ չէ և Հարաւային Գերմանիան, որտեղ ազգաբնակութիւնը անսովոր է այդ բանին: Սաքսոնացի նկարիչ Վերներ Շտեկման, որ յայտնի է Գերմանիայում իր գիւղական կեանքից վերցրած մի շարք տաղանդաւոր պէյզաժներով, վճռում է օգտվել Սաքսոնիայում տիրող հազուադիւտ սառնամանիքներից և Ռօզենֆելդի անտառը նկարել իր ձմերային զարդարանքով: Այդ դիտումով էլ վերցնում է պատկերակալը, ներկեր, ուտելիք և ճանապարհ ընկնում դէպի անտառ ու եռանդուն կերպով ձեռնարկում գործի, նախօրօք յայտնած լինելով ընտանիքին, որ երեկոյեան կը վերադառնայ: Սակայն մութն ընկնում է ու Շտեկմանը չի վերադառնում: Անհանգստացած ընտա- [illegible]

◆ Բուրոլ գծեր Աբլանիկայի կեանքից.— [illegible]

[illegible] 100 [illegible] 2500: [illegible]

Խմբագիր-հրատարակիչ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
[illegible] № 18. [illegible]
804. 100—54

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
[illegible] 606 [illegible]
785. 100—49

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՓՈՓՈԽՎԱԾ նոր բնակարան Սոլոլակում, Բէբութովսկայա փող. № 38. [illegible] ժամը 10—11-ը և երեկ. ժամը 5—7-ը. Տելեֆոն № 388.
(ա. օ.) 112. 100—5

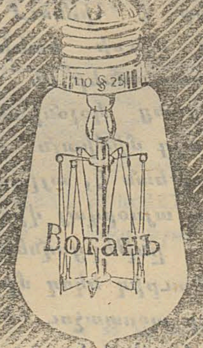

ՌՈՒՍԱԿԱՆ Ա.ԿՑ. ԸՆԿ. „ՍԻՄԷՆՍ-ՇՈՒԿԿԵՐՏ“ Թիֆլիս, Գօլովինսկի պր. 21.
88. 6—3

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խնդրում ենք մերժել կեղծումները և ամէն տեսակ նմանողութիւնները և պահանջել միայն իսկականը, ուսսական մաքսատնային արձէջ կնիքով,
ՄՈՄԵՐ
☞ ԱՆՈՒԶՕԼ ☜
ԳԷԴԷԿԷ և ԸՆԿ.
Առաջարկվում է որպէս շուտափոյթ, յարմար և ցաւերը պատճառող միջոց
ՄԱՅԱՍԻԼԻ ԴԷՄ
Այդ փորձված, բարերար ազդեցութիւն թողնող միջոցը ճանաչված է բժիշկների կողմից որպէս ամենալաւը: ԳԻՆԸ 1 ր. 75 կ.:
Վաճառվում է դեղատներում և դեղավաճառ խանութներում:
Ներկայացուցիչ Ռուսաստանում Պրօֆ. Է. ԻՒՐԳԷՆՍ:
Վօլխօնկա, Մօսկվա:
(М. 9225) 12—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
„ԾԻԾԱՂԻ ՏԿՃՈՐ“

Անեկդօտների և սրախօսութիւնների ու Մօլլա-Նասրէդդինի ընտիր առակների ժողովածու: Գրքի երեսին այս նկարը մեծ դիրքով: Գինն է 20 կօպ.: Դիմել Թիֆլիսի հայ գրավաճառներին և կազմողին՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. А. Г. Есаянцу. Գրքի գինը և ճանապարհի ծախսը 9 կօպ. մարկաներով ուղարկել առաջուց: Գումարով ուզողներին 100 հատը կէս գնով, այսինքն 50% զեղչ. 50 հատին 40% զեղչ. 25 հատին 30% զեղչ: Ճանապարհածախսը գնողի վրայ: Գումարով ուզողները պէտք է դրկեն կանխավճար, մնացեալը վերադիր վճարով:
(օ. մ.) 29. 20—14

ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.-ի նոր գրքոյկ
ԿԵՑՑԷ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԳԻՆՆ Է 8 ԿՕՊ.
Դիմել Թիֆլ. գրախանութներին:
(օ. մ.) 137. 4—2

Փակաճա-մեխանիկակ.
ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ
ՉԱՅՐՎՈՂ ԴՐԱՄԱՐԿՂՆԵՐԻ
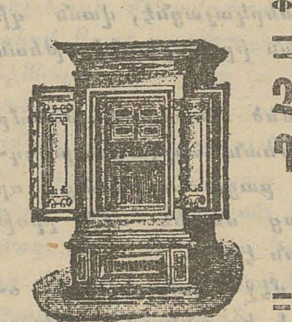
ՎԵՐՆԵՐ ՊԳԷՅԼ
Վօկզալնայա փ. № 3.
(օ. մ.) 100. 100—4

Բժշկ. Ֆէլդշէր Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ
1) «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարան» (կանանց և տղամարդկանց վեներական և այլ ցաւեր), բազմաթիւ բէցէպտներով, խորհուրդներով և նկարներով: Ամենքին հասկանալի: Գինն է 50 կ.:
2) «Ծիծաղի տկճոր», ծիծաղաշարժ անեկդօտների և Մօլլայի ընտիր առակների ժողովածու. տկճորի նկարը գրքի երեսին՝ խիստ ծիծաղաշարժ: Գինը 20 կ.:
3) «Մրեւեայն դագաղում», պատմուածք հայ-թուրք. կռիւներից. գեղեցիկ նկարն.: Գինը 7 կ.:
4) «Բաճճի» պատկերով: Գինը 10 կ.
Այս բոլոր գրքերը միասին պահանջողներին ձրի ուղարկում եմ «Նեբկաշմաթի ծաղվար» ծիծաղաշարժ փօղրվիլը: Գրքերի գինը և ճանապարհածախսի համար 17 կօպ. մարկաներ առաջուց ուղարկել հասցէս՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. А. Г Есаянцу.
(հ. կ.) 44. 100—94

Պ. Ս. ԴՕՐՕԺՆՈՎԻ
ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒՄ | ԳԼԽԱՒՈՐ—Սօլօլակսկայա՞ փող., տ. Դուրգէնովի, տելէֆօն 5—83. ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ—Միքայէլեան պր. Հիւթերակ. եկեղ. շարք., տէլ. 8—38.
Տարեկան մէկ անգամ եղած սովորութիւնների համաձայն, հաշւեյարդարութիւնից յետոյ,
☞ ՄԵԾ-ՊԱՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՇԱԲԱԹԸ ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ Է ☜
☞ ԽՈՇՈՐ ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ ☜
ՄԻԱՅՆ 10 ՕՐՈՎ, ԱՅՆ Է՝ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 17-ին, 18-ին, 19-ին, 20-ին, 21-ին, 22-ին, 24-ին, 25-ին, 26-ին և 27-ին ՄԻԱՅՆ 10 ՕՐՈՎ:
Յիշեալ օրերը կը վաճառվեն երկու խանութների բոլոր բաժանմունքների ապրանքները, որոնք մնացել են անցեալ սէզօններից, ՉԱՓԱԶԱՆՑ ԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ, իսկ մի քանի ապրանքներ էլ կը վաճառվեն 60% էժան, քան նրանց իսկական գինն է:
Էժան վաճառքին կը հանվեն նոյնպէս, առանձնապէս էժան գներով ԲԱԶՄԱԹԻՒ այլ և այլ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐ բրդէ և մետաքսէ կտորների, մանուղեղէն ապրանքների, ամարային զուգաւոր չթեղէնների, սպիտակեղէնների համար այլ և այլ քաթանեղէն և բամբակեղէն կտորների և այլն:
Եւրօպական խանութում ԱՌԱՆՁՆԱՊԷՍ ԷԺԱՆ ԿԸ ՎԱՃԱՌՎԵՆ անցեալ սէզօնից մնացած կահ-կարասիների գործուածքներ, պօրտիէրներ, շտօրներ, գորգեր, դօրօժկաներ, ծածկոցներ, դարդիրի տիւլ և այլն:
Խանութի վիտրինաներում բոլոր բաժանմունքներից դրված են ապրանքների նմուշներ, որոնց վրայ նշանակված են ԱՌԱՆՁՆԱՊԷՍ ԷԺԱՆ ԳՆԵՐ:
Էժան վաճառքի օրերը առևտուրը տեղի կունենայ առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև ցերեկվայ ժամը $2^1/_2$-ը, և ժամը 4-ից մինչև ժամը $6^1/_2$-ը երեկոյեան.
Պ. Ս. ԴՕՐՕԺՆՈՎ

ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ ՈՒՍՈՒՄ ԱՌԱԾ
Մի հայ երիտասարդ
շատ աջողութեամբ պատրաստում է յետամնաց աշակերտներին, մանաւանդ ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ, ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ և ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ: Հասցէն՝ Елизаветинская ул. № 55. Теръ-Тумасянъ, տեսակցել ժ. 9—12 և 3—6-ը:
(օ. մ.) 139. 3—1

ՆՐԱՆՑ, ՈՐՈՆՔ ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ ԵՆ ՅԱՐՄԱՐ ԵՒ ԷԺԱՆ ԳՆԱԼ
ԱՄԵՐԻԿԱ,
խորհուրդ ենք տալիս գնալ ՀԱՄԲՈՒՐԳ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ԳԾԻ շոգենաւերով: Իւրաքանչիւր անձն, ով դիմում է մեզ, ձրիաբար ստանում է մանրամասն տեղեկութիւններ գլխաւոր գործակալութիւնից՝ С. Вольффъ мл. ГАМБУРГЪ, Германія. S. Wolff jr. HAMBURG. Glockengiesserwall 13.
(Հ. Հ.) P. S. Խնդրում ենք գրել մեզ ռուսերէն: 106. 25—3

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ (ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՎ) ԵՒ ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐԸ
ՅՈՎՀ. ԶԱՔ. ՏԷՐ-ՍՏԷՓԱՆԵԱՆԻ
փոխադրվեցին աւելի յարմար և ընդարձակ նոր բնակարան՝ Միխայլովսկի պր. վրա, տուն Ծավճավաձէի № 36. Պարապմունքները կուրսերում՝ I գրուպպայի հետ—ցեր. ժամը 3-ից, II գրուպպայի հետ—երեկ. 7-ից: Հրատարակված են դասագրքեր հաշւապահութիւն սովորելու համար:
118. 10—4

ԺИНЪ-ЗЕНГЪ ТИБЕТСК. СРЕДСТВО.

ԿԵԱՆՔԻ ԷԼԷԿՍԻՐ.
ԺԻՆ-ԶԷՆԳ
1000 տարի է, որ Չինաստանում և Տիբէթում բժշկական նպատակով գործադրվում է չինական հրաշագործ ԺԷՆ-ԶԷՆ արմատը (կենաց արմատ) և պանտերի թանգագին արիւնը (Իզիւբրի եղջիւրներ) որպէս միանգամայն բուժիչ միջոց, և որը, ինչպէս վկայում է չինական աւանդութիւնը, վերադարձնում է մարդու կեանքը և դէն վանում մահը: ԺԻՆ-ԶԷՆԳԸ պատրաստված է բացառապէս այդ դեղերից. նա մի ամսվայ ընթացքում կատարելապէս և վերջնական կերպով բուժում է սեռական թուլութիւնը, ջղային քայքայումը, ուժերի պակասութիւնը. վերադարձնում է երիտասարդական թարմութիւնն ու առողջութիւնը: ԺԻՆ-ԶԷՆԳԸ գոյութիւն ունեցող դեղերից լաւագոյնն է և անփոխարինելի: Սրուակի գինը 5 ռուբ. առանց ճանապարհածախսի: Ծախվում է դեղային առաջնակարգ խանութներում: Պահեստը Կովկասի համար՝ Тиф. Черкезовская, 83, кв. 5—6. Որպէս անվնասակար դեղ՝ թոյլատրված է Իրկուտսկի Բժշկ. Վարչ.-ից № 4698 գրութեամբ: Իսկական ԺԻՆ-ԶԷՆԳԸ ունի հետևեալ ստորագիրը.
Առանց այդ ստորագրութեան եղածները անօգուտ են:
ԺԻՆ-ԶԷՆԳ
65. 10—6

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный